

Sateenkaarevaa nuorisotyötä

Lehtoranta, Anniina

2016 Laurea

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhdessä enemmän

Sateenkaarevaa nuorisotyötä

"Tää yhteisöllisyys ja semmonen et kaikki on hyväksyttyjä tässä meidän porukassa, saa olla erilainen, et uskaltaa olla sit erilainen kans."

"Ois just jotain toimintaa meilleki niinku suunnattu, et mekin ollaan olemassa."

Anniina Lehtoranta

Sateenkaarevaa nuorisotyötä

Vuosi	2016	Sivumäärä	49+11
-------	------	-----------	-------

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Vantaan kaupungin sateenkaarevaa nuorisotyötä. Tutkimuskohteena olivat Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijät, joilta selvitettiin heidän tietämystään ja mielipiteitä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuorten kohdennetusta nuorisotyöstä Vantaan kaupungilla. Tämän lisäksi haastateltiin neljää Vantaan sateenkaarevassa toiminnassa käyvää nuorta.

Tutkimus oli määrällinen, sekä laadullinen tutkimus. Määrällisessä osuudessa Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijöille lähetettiin sähköisesti kysely johon vastasi 23 nuorten parissa työskentelevää työntekijää. Laadullisessa osuudessa haastateltiin Vantaan sateenkaarevissa nuorten illoissa käyviä nuoria. Nuorten teemahaastattelulla selvitettiin nuorten näkemyksiä ja kokemuksia sateenkaari nuoren huomioimisesta ja kohtaamisesta nuorisotyössä. Nuorisotyöntekijöiden kysely ja nuorten haastattelut tehtiin keväällä 2016.

Tutkimuksen tärkeimmät tulokset olivat nuorisotyöntekijöiden tarve ja halu saada lisää koulutusta ja/tai tietoa sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Eniten kaivattiin koulutusta sateenkaari nuoren kohtaamisesta ja sateenkaarevasta sanastosta. Teoriaosuudessa perehdytään nuorisotyöhön, nuoruuteen, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin ja siihen, miten sateenkaarevan nuoren voi kohdata nuorisotyössä.

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä sateenkaareva-sanasto, josta lukija voi halutessaan opiskella sanastoa itsenäisesti. Opinnäytetyössäni olen myös etsinyt tietoa siihen, kuinka nuorisotyössä kohdataan sateenkaarinuori.

Asiasanat: Sateenkaarinuori, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö, nuorisotyö, sateenkaareva nuorisotyö

Anniina Lehtoranta

LGBTIQ youth work

Year	2016	Pages	49+11
------	------	-------	-------

The purpose of this study was to explore the LGBTIQ youth work in the City of Vantaa. The research focus of thesis was on youth workers in the city of Vantaa, who were interviewed about their knowledge and opinions of gender and sexual minority youth work. In addition, four young people were interviewed who had participated in the city's LGBTIQ youth work.

The study was quantitative as well as qualitative research. The quantitative part of the thesis was done via an electronic survey that was sent to youth workers and the qualitative part was the interviews conducted with the four young people. Both the survey and interviews were conducted in the spring of 2016.

The main results of the study were the need for youth workers to get more education and / or information about LGBTIQ youth work. The most important finding was the need to receive more information and training on how to encounter LGBTIQ young people in youth work. The theoretical part focuses on youth work, gender and sexual minorities, and how to encounter the LGBTIQ young people in youth work.

At the end of this thesis, there is a vocabulary related to LGBTIQ people, for the reader to study independently. This thesis has also looked at youth encountered LGBTIQ young people.

Keywords: young LGBTIQ people, gender and sexual minorities, youth work, LGBTIQ youth work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Aiheen valinta ja henkilökohtaiset tavoitteet opinnäytetyöprosessissa	7
3	Mitä on nuorisotyö	8
4	Nuoruus kehitysvaiheena	9
5	Sateenkaarinuoret Suomessa	10
6	Ihmisen moninainen sukupuoli, seksuaalisuus ja ihmisoikeudet	12
6.1	Sukupuolen moninaisuus	12
6.2	Seksuaalioikeudet	13
6.3	Seksuaalivähemmistöt	14
6.4	Lääketieteellinen näkökulma sukupuolen kokemukseen	15
7	Kohti yhdenvertaisuutta	15
7.1	Normit ja normatiivit, mitä ne ovat?	17
7.2	Sateenkaarinuorena heteronormatiivisessa maailmassa	19
7.3	Kaapittaminen	21
7.4	Sateenkaarinuori ja uskonto	22
8	Sateenkaarinuoren kohtaaminen	22
8.1	Reflektiivinen ammatillisuus	24
8.2	Konkreettisia tekoja nuorisotaloilla sateenkaarinuoren huomioimiseksi	25
8.3	Vertaistuen merkitys sateenkaarinuorelle	27
8.3.1	Vertaistukea verkosta	28
8.3.2	Sateenkaareva-sanasto	29
9	Opinnäytetyön tutkimustulokset	29
9.1	Tulosten eettisyys ja luotettavuus	29
9.2	Käytetyt tutkimusmenetelmät	30
10	Tutkimuskysymykset	31
11	Vantaan kaupungin työntekijöiden tutkimuskyselyn tulokset	31
11.1	Kyselyn tulokset kuvioina ja avattuna	32
11.2	Avoimet kysymykset kyselyssä	35
11.3	Sähköisen kyselyn tutkimusosuuden johtopäätökset	39
12	Nuorten haastattelut	40
12.1	Nuorten haastattelujen tulokset	41
13	Opinnäytetyön tulosten yhteenveto	46
14	Pohdinta	47
	Lähteet	50
	Liitteet	53
	Kuvat	60

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on sateenkaareva nuorisotyö, eli sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret ja heille järjestetty toiminta nuorisotyössä. Tutkimuskohteenani oli Vantaan kaupungin sateenkaarevassa toiminnassa käyvät nuoret sekä Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden nuorisotyöntekijät. Sähköisellä kyselyllä nuorisotyöntekijöille sekä Vantaan kaupungin sateenkaarevissa nuorten illoissa käyvien nuorten haastatteluilla haluttiin selvittää Vantaan kaupungin sateenkaarevan nuorisotyön tämän hetkistä tilaa ja tulevaisuutta.

Sateenkaarevan nuorisotyön tarkoituksena on tarjota sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuorille turvallinen paikka viettää omaa vapaaehtoista vapaa-aikaansa ja kohdata vertaisiaan. Sateenkaarevan nuorisotyön tulisi olla osa kaikkea nuorisotyötä ja sateenkaarinuorten erityistarpeet tulisi huomioida kaikessa nuorisotyössä. Tällä hetkellä se on kuitenkin tunnetumpaa järjestöjen ylläpitämänä toimintana kuin kaupunkien ja kuntien tarjoamana nuorisotyön muotona. Vantaan kaupunki toteuttaa sateenkaarevaa nuorisotyötä kerran viikossa kolmen tunnin ajan tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa. Iltojen avulla sateenkaarinuorille halutaan tarjota turvallinen kohtaamispaikka missä nuoret voivat tavata vertaisia nuoria ja luotettavia aikuisia joiden kanssa voi keskustella sateenkaarevista-teemoista. Illoissa on aina jokin teema, johon työntekijät ovat perehtyneet ja siitä keskustellaan nuorten kanssa yleensä jonkin toiminnallisen osuuden avulla. Jokaisella nuorella on sateenkaarevissa nuorten illoissa oikeus itsemäärittelyyn tai määrittelemättömyyteen.

Kilpiä (2015, 16.) toteaa kirjassaan, että se mitä ajattelemme ihmisen olevan, määrittää suuresti sitä, miten ihmisiin suhtaudumme. Hän myös pohtii, ettei moni ole kovinkaan paljoa miettinyt omaa ihmiskäsitystään. Sosionomin työssä tulee kohtaamaan aina vähemmistöjä, olivatpa he sateenkaarevaa vähemmistöä tai vaikkapa maahanmuuttajia. Kohtaamistyö vaatii paljon erilaisia sosiaalisia taitoja, herkkyyttä tunnistaa ja havaita ympärillä tapahtuvia asioita ja tilanteita sekä laajaa tietoa ja ymmärrystä asioista, joita ei oman arkielämän kautta pysty monestikaan ammentamaan. Usein sosiaalialalla työskentelevien ihmisten on tarpeellista perehtyä omaehtoisesti joihinkin aiheisiin, mikä usein tämä tapahtuu oman mielenkiinnon kohteen motivoimana. Sateenkaareva nuorisotyö on yksi näistä aiheista. Itse koen olevani hyvin onnekas, kun olen omassa työssäni Vantaan kaupungin erityisnuorisotyöntekijänä päässyt oppimaan ja toteuttamaan itselle merkityksellisiä ammatillisia kiinnostuksenkohteita

On helppoa nähdä eri sukupuolien olemassaolo, mutta niiden ymmärtäminen ei ole helppoa. Nykypäivänä on saatavilla paljon tietoa ja myöskin ristiriitaista tietoa seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöistä. Näiden tietojen avulla meidän on helpompi ymmärtää sukupuolen moninaisuutta kuin millään muulla aikaisemmalla sukupolvella on ollut. (Connel & Pearse 2015, 5).

Tietoa on Suomessa melkein kaikille rajattomasti saatavilla, mutta on meistä itsestämme kuitenkin kiinni ja etenkin kasvattajien roolissa, mitä sillä tiedolla haluamme tehdä?

Keskeisiä käsitteitä työssäni ovat sateenkaarevuus, eli sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ja opinnäytetyössäni puhun nimenomaan nuorista. Tässä opinnäytetyössä käytän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuorista puhuttaessa termiä sateenkaarinuori, yleisesti myös käytetään lyhennettä HLBTIQ (homot, lesbot, bit, transihmiset, intersukupuoliset ja queerit), lukumukavuuden kannalta päädyin kuitenkin käyttämään vain sanaa sateenkaarinuori ja sateenkaarevuus. Sateenkaareva-sana on termi, jolla voidaan kuvailla kaikkea sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyviä asioita.

2 Aiheen valinta ja henkilökohtaiset tavoitteet opinnäytetyöprosessissa

Opinnäytetyön aiheen valinta muodostui oman työni kautta Vantaan kaupungilla erityisnuorisotyöntekijänä. Olen ollut mukana rakentamassa sateenkaarevaa nuorisotyötoimintaa Vantaan kaupungilla keväästä 2015 asti. Silloin kokeilimme kahdella Vantaalaisella nuorisotilalla yhteistyössä HeSetan kanssa sateenkaarevia nuorten iltoja. HeSeta on kansalaisjärjestö, jonka tavoitteena on, että kaikki voisivat elää yhdenvertaisina riippumatta siitä, kuuluko seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. (Heseta 2016).

Näiden iltojen myötä huomasimme sen, että kaikilla nuorisotyöntekijöillä ei ole välttämättä tarpeeksi tietoa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaarinuorten erityistarpeista. Huomasimme myös, että Vantaan kaupungin nuorisotilat eivät olleet sateenkaarisensitiivisesti huomioivia. Talvella 2015 alkoivat Vantaan sateenkaarevat nuorten illat neutraalissa ympäristössä hyvien kulkuyhteyksien varrella Tikkurilassa. Opinnäytetyötyössäni olen haastatellut neljää Vantaan kaupungin sateenkaarevissa illoissa käyvää nuorta ja tutkinut sähköisellä kyselyllä Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijöiden tietämystä ja käsityksiä sateenkaarevasta nuorisotyöstä.

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli tätä opinnäytetyötä aloittaessa tuoda näkyväksi sateenkaarevaa nuorisotyötä ja nostaa sateenkaarevien nuorten olemassaolo näkyvämmäksi nuorisotyöntekijän työssä. Halusin myös syventää omaa tietämystäni ja ymmärrystäni aiheesta. Toivon antavani työssäni myös käytännön vinkkejä siihen, miten kohdataan sateenkaarinuori nuorisotyössä ja millä keinoilla voidaan tehdä nuorisotaloista sukupuolisensitiivisempiä, jotta sateenkaarevat nuoret tulevat myös huomioiduksi jokapäiväisessä käytännön työssä.

3 Mitä on nuorisotyö

Banks (2010, 93) toteaa osuvasti kirjassaan siten, että nuorisotyötä voisi kuvailla taiteenlajina, koska se on kyky toteuttaa ja ylläpitää suhdetta nuoriin joka takaa heille sellaisen ympäristön ja mahdollisuudet, missä voi keskustella vuorovaikutuksellisesti moraalikäsityksistä ja auttaa nuoria tutkimaan heidän omaa arvomaailmaansa ja punnitsemaan periaatteitaan käsin heidän omista moraalikäsityksistään käsin. Nuorille pitää antaa informaatioita, jotta he voivat tehdä päätöksiä ja järkeviä valintoja. Ei siis istuteta nuoren mieleen tiettyjä arvoja tai mielikuvia, vaan tukea heitä löytämään oma totuutensa siitä mikä heille on tärkeää ja mitä arvoja he haluavat omassa elämässään korostaa. Nuorisotyöntekijän ja nuoren välisen suhteen läheneminen ystävyydeksi voi olla houkutteleva ajatus, mutta se voi olla haitallista kummallekin. Jos nuorisotyöntekijä ajattelee nuoria kavereinaan ja nuoret ajattelevat myös näin, niin missä menevät rajat? Työntekijät eivät ole nuorten ystäviä, vaan heillä on ammattimainen suhde suhteessa nuoreen. Se ei tarkoita sitä, että suhteessa olisi vähemmän lämpöä ja välittämistä ilman ystävyyttä. Nuorisotyöntekijällä on velvollisuuksia ja vastuita omassa työroolissaan, kuten myös nuorella suhteessa nuorisotyöntekijään. (Banks 2010, 93,79.)

Nuoruuden määrittelyä voi katsoa monesta eri näkökulmasta. Arkielämässä se tarkoittaa monesti lapsuuden ja aikuisuuden välissä olevaa ikävaihetta, mutta siihen latautuu myös paljon kulttuurisia, sosiaalisia, emotionaalisia, sekä juridisia ja oikeudellisia oikeuksia ja velvoitteita. Nuorisolaki taas määrittää Suomessa kaikkien alle 29 vuotiaiden olevan nuoria ja EU: säädösten mukaan nuori määritellään 13-30 vuotiaaksi. Iän karttuminen tuo mukanaan muitakin velvollisuuksia ja vapauksia, kuten 16 vuotiaana oppivelvollisuuden päättymisen ja 18 vuotiaana äänioikeuden. (Nuorista Suomessa 2016, 8-10.)

Nuorisotyön toteuttamisesta vastaa valtio ja kunnat ja niiden tehtävä on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. Nuorisotyön perustehtävä on nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen. Suomessa nuorisotyötä tekevät kunnat ja sitä täydentävät seurakunta ja järjestöt. Nuorisotyössä tehdään laajaa yhteistyötä, joka vaatii nuorisotyöntekijöiltä ammatillista osaamista ja asiantuntemusta. (Nuorista Suomessa 2016, 78.)

Kautta aikojen nuorisotyön kehittämistä on määritellyt ajan henki. Ihannetapauksessa nuorisotyö lähtee liikkeelle nuoren tarpeista. Se pyrkii tunnistamaan ne kuhunkin aikaan ja paikkaan ankkuroituvat ilmiöt ja kulttuurit, jotka säätelevät ja rajaavat nuorten mahdollisuuksia osallistua erilaisiin elämisen ja toimimisentapoihin. Nuorisotyö voi toimia myös aikaansa edellä ja tehdä ammatillisia avauksia. (Komonen & Suurpää & Söderlund 2012, 11.)

Nuorisotyön näkyväksi tekemisestä ja sen kehittämisestä puhutaan tällä hetkellä paljon. Nuorisotyö -lehdessä (5-6/2016) kerrotaan siitä, kuinka ympäri Eurooppaa kiinnostaa tällä hetkel-

lä nuorisotyön tarkempi määrittely. Euroopan Unionin neuvosto eli Eurooppa-neuvosto on antanut vuonna 2012 suosituksen, jossa suositellaan, että kaikki EU:n jäsenmaat huomioivat ja tunnustavat myös koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen. Non-formaali ja informaaliin oppimisen tunnustamiseksi tulisi ottaa käyttöön työkaluja ja mekanismeja joilla sitä saadaan näkyväksi. Suomeksi nämä sanat on käännetty epävirallinen oppiminen ja arkioppiminen. Euroopan neuvostossa on tällä hetkellä meneillään myös valmistelutyö, jossa eri maista olevat asiantuntijat pohtivat ja rakentavat suosituksia nuorisotyöstä Euroopan neuvoston jäsenvaltioille. Myöskään nuorisotyöhön ei ole vielä muodostunut nuorten moninaisuuden huomioivista hyvistä käytännöistä työtapoja jotka olisivat normaaleja käytäntöjä. Yhdenvertaisuus on teema joka haastaa nuorisotyöntekijöitä tarkastelemaan omia toimintamallejaan tarkemmin. (Höylä 2016, 18-20; Nuorista Suomessa 2016, 15-16.)

4 Nuoruus kehitysvaiheena

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa moni asia, perimän lisäksi vaikuttaa fyysinen, psyykinen ja kulttuuriympäristö, sekä nuoren oma aktiivisuus. Nuori tarvitsee kasvun ja kehityksensä tueksi rakkautta, turvaa, ymmärrystä ja hellyyttä. Aikuisen tehtävä nuoren elämässä on auttaa oivaltamaan omat vahvat puolensa, saada onnistumisen kokemuksia ja näin kasvattaa itseluottamusta. (Nuoren aika 2003, 15-16.)

Nuoren kohdalla psykologinen kehitys on vielä kesken, kypsyttömyys on olennainen osa hänen terveyttään ja ainoa tie kohti aikuisuutta. Pettymykset kuuluvat kehitykseen ja nuoruus onkin henkilökohtaisen mahdollisuuksien ja löytämisen aikaa, jolloin tehdään oikeita ja vääriä valintoja. Kehityspsykologiassa nuoruutta kuvataan ihmisen toiseksi mahdollisuudeksi, jolloin tapahtuu yksilöllistymisen toinen vaihe. (Kumpulainen ym. 2016, 35.)

Jokaisen persoonallisuus on yksilöllinen ja se vastaa kysymyksiin ”kuka minä olen” ja ”mikä on tarkoitukseni”. Lapset elävät peilisuhteessa ympäristöönsä ja muokkaavat käsityksiään muilta saamansa palautteen avulla. Kun puhutaan nuoresta, voidaan sanoa, että hän etsii paikkaansa maailmassa ja omaa identiteettiään. Nuoruuden identiteetti kattaa muun muassa seksuaalisuuden, ammatillisuuden ja maailmankatsomuksen kysymyksiä. Siihen liitetään myös erilaisia rooleja, jotka liittyvät tiiviisti yksilön sosiaaliseen maailmaan, kun taas minäkäsitys kuvaa sisäistä maailmaa. (Nuoren aika 2003, 74-75.)

Nuoruuden identiteettikriisi on vaihe, jossa haetaan omia voimavarojaan ja tarpeitaan suhteessa ympäröivään kulttuuriin ja sen asettamiin tavoitteisiin. Nuori peilaa itseään suhteessa ympäristöön ja koko yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Murrosikä onkin merkittävä ajanjakso nuoren seksuaalisessa kehityksessä. Silloin sovitellaan yhteen omat yksilölliset tuntemukset, kotona opitut asenteet, kaveripiirin normit ja erilaisista lähteistä saamansa tiedon. Myös uskonto, asuinalue ja sukupolvi vaikuttavat hyvinkin paljon siihen, miten nuori voi tutustua omaan

seksuaalisuuteensa, sekä rakentaa siihen liittyvää persoonallista ja sosiaalista identiteettiään. (Hentilä & Nissinen & Stålström & Tuovinen 2011, 17; Nuoren aika 2003, 75).

Nuoruudessa myös tunteilla on suuri rooli kehityksessä, Kemppinen (2000, 1.) toteaaakin, että jokainen ihminen on alun perin tunneihminen ja tunteet näyttelevät lapsuudessa ja nuoruudessa suurempaa roolia kuin aikuisena. Lasten ja nuorten, psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista elämää määrittelevät siis enemmän tunteet kuin järki. Kun nuori on identiteettikriisissä, keskeisiä tunteita ovat epävarmat ja rikkinäiset tunteet, toiveet ja halut. Jos nuorella on ympärillään turvallisia aikuissuhteita ja turvallinen ympäristö, hänen tulevaisuutensa on myös tasapainoisempi. Ihmisen tunne-elämän kehitykseen vaikuttaa se, kuinka paljon hän joutuu nuoruusvuosien aikana tukahduttamaan ja torjumaan tunteitaan. Tunteet kertovat ihmisestä paljon ja ne ovatkin yksi keskeinen osa ihmisen syvällistä olemusta, persoonaa ja inhimillistä todellisuutta.

Tunnekasvatuksella on keskeinen ja tärkeä merkitys kasvuprosessissa ja tunne-elämän herkkyyshaikeudet ajoittuvat varhaislapsuuteen ja murrosikään. Ihmisen tunnepuoli on jatkuvassa kehityksessä ja näiden kehitysvaiheiden aikana lapset ja nuoret ovat erityisen herkkiä tunnekasvatukselle. Työntekijä voi tukea lasten ja nuorten tunne-elämän kehitystä monella eri tavalla. Tärkein asia tunteiden ilmaisemisessa ja kokemisessa on eläytymiskyky, eli pyrkimys ymmärtää ja tajuta nuoren tilanne. (Kemppinen 2000, 3-4.)

5 Sateenkaarinuoret Suomessa

Kaikille nuorille on tavanomaista pohtia omaa seksuaalista suuntautumistaan ja sukupuoli-identiteettiään, sekä suhtautumista näihin asioihin yleisesti. Seksuaalisiin vähemmistöihin, sukupuolensa moninaisesti kokevat ja sateenkaariperheissä elävät nuoret joutuvat pohtimaan ja kyseenalaistamaan usein muita enemmän yhteiskunnan normeja ja oletuksia. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret ovat myös muita alttiimpia ennakkoluuloille ja syrjinnälle julkisilla paikoilla. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on myös heteronuria enemmän seksuaalisen, fyysisen ja psyykkisen väkivallan kokemuksia. (Jämsä 2008, 254-255; Ilmonen & Korhonen 2015, 37-38).

Vuosina 2012-2014 tehtiin Hyvinvoiva sateenkaarinuori-tutkimushanke, joka oli Setan ja nuorisotutkimusseuran yhteishanke. Hanke oli Suomessa ensimmäinen laatuaan sen laajuutensa vuoksi. Hankkeessa kartoitettiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointia eri näkökulmista verkkokyselyllä vuonna 2013, ja siihen saatiin 1619 vastausta 15-25 vuotiailta nuorilta. Siinä mitattiin monella eri tasolla nuorten psyykkistä ja fyysistä terveydentilaa, sosiaalisia suhteita, turvallisuuden- ja yhteenkuuluvuudentunnetta, ahdistelua, väkivaltakokemuksia ja syrjintää. Tutkimus osoitti, että sateenkaarinuoriin kohdistuu Suomessa erimuotoista syrjintää, joka vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Useimmat sateenkaarinuoret

voivat hyvin, vaikka kyselyn tuloksena he voivat keskimäärin huonommin kuin hetero ja cis-sukupuoliset. Suurimmalla osalla heistä on huonoja kokemuksia, jotka aiheutuvat yhteiskunnan asettamista sukupuolinormatiivisista käsityksistä sukupuolta ja seksuaalista suuntautumista kohtaan. Hankkeesta on tuotettu kaksi julkaisua, jotka ovat ”Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?” ja ”Olis siistii, jos ei tarvis määritellä - kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus”. (Taavetti & Alanko & Heikkinen 2015, 5-6.)

Vuonna 2014 hankkeesta valmistui määrällinen tutkimus Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?- tutkimus. Se on nuorisotutkimuksen historiassa aineistoltaan ainutlaatuinen ja se antaa paljon kaivattua tuoretta ja luotettavaa tutkimustietoa Suomen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuorista. Kyselyyn vastasi 2515 ihmistä, jotka olivat syntyneet vuosina 1941-2000. Alanko (2014,7) sanoo osuvasti tutkimuksensa tuloksista painetussa julkaisussaan nuorten olevan samaa aikaa suomalaisen hyvinvointikeskustelun ytimessä ja reunoilla. Tällä hän tarkoittaa sitä, että toisaalta yhteiskunta haluaa nähdä lapset ja nuoret tulevaisuuden suunnannäyttäjinä, mutta nuorten todelliset arkiset kokemukset jäävät julkisen keskustelun marginaaliin. Näin käy varsinkin silloin, kun nuoret eivät sovi oletettuun muottiin ja luokitteluun heistä. (Alanko 2014, 7-8,13.)

Tutkimuksessa käy ilmi, että sateenkaarinuoret kokevat muita nuoria useammin haasteita hyvinvoinnissaan. Tutkimus myös muistuttaa siitä, että nuoret ovat nuoria, olivatpa he sitten vähemmistöön kuuluvia tai eivät. Sateenkaarinuoret kokevat samoja arjen haasteita kuin muutkin nuoret ja haluavat tulla kohdatuiksi muunakin kuin vähemmistön edustajina, ihan tavallisina nuorina. Mielenterveysongelmat ovat yleisempiä sateenkaari nuorilla kuin heteronuorilla. Heillä on myönteisiä esikuvia vähemmän ja usein nuoret joutuvat piilottelemaan omaa identiteettiään, selittämään ja puolustelemaan sitä. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistönuoret kokevat myös väkivaltaa ja syrjintää enemmän, mikä voi vaikuttaa myös psyykkiseen hyvinvointiin. (Alanko 2014, 8,38.)

Yhdenvertainen kohtelu edellyttää moninaisuusosaamista yli sektorirajojen, Sateenkaarinuorten osallistumismahdollisuudet esimerkiksi nuorisotyössä on turvattava johdonmukaisella ja konkreettisella yhdenvertaisuustyöllä. Tarvitaan erityistoimia, jotta sateenkaarinuorten tarpeisiin voidaan vastata samoin ehdoin kuin muidenkin nuorten. Nuorten vapaa ajanviettopaikojen valintaan vaikuttavat muiden asenteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Tutkimuksen kyselyyn vastanneet nuoret kokivat parhaat positiiviset ja neutraalit asenteet kunnallisessa nuorisotoiminnassa ja Setan jäsenyhdistyksen pitämässä nuorten ryhmissä. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on tärkeää murtaa normeja, tunnistaa ne ja tuoda niitä näkyväksi. Normikriittinen näkökulma antaa tilaa jokaisen oikeudelle itsemäärittelyyn ja määrittelemättömyyteen. (Alanko 2014, 8,31.)

Hankkeen toinen julkaisu, Olis siistii, jos ei tarvis määritellä - kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus on hankkeen tutkimustuloksista tuotettu laadullinen julkaisu. Tätä julkaisua olen käyttänyt sisällyttämällä sen aineistoa koko opinnäytetyöhöni.

6 Ihmisen moninainen sukupuoli, seksuaalisuus ja ihmisoikeudet

Heteronormatiiviseen ajatteluun liittyvät tarkasti määritellyt sukupuolten roolit, jotka ovat rakentuneet nimenomaan vahvistamaan hetero-oletuksen mukaista seksuaalielämää. Kun puhutaan heteroseksuaalisesta kanssakäymisestä, sillä tarkoitetaan usein harhaanjohtavasti sukupuolielämää. On syytä kuitenkin erottaa sukupuoli ja seksuaalisuus selkeästi toisistaan. Esimerkiksi eläminen naisena ja kokemus naisena olostä eivät riipu ihmisen seksuaalisuuden tai varsinkaan seksuaalisen suuntautumisen kokemuksesta. Seksuaalinen suuntautuminen on riippumaton ihmisen sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta. (Jämsä 2008, 34.)

Kansainvälissä sopimuksissa on määritelty ja taattu ihmisoikeudet, jotka kuuluvat yhtäläisesti kaikille ja turvataan kansallisilla, alueellisilla ja kansainvälisillä sopimuksilla. Ne ovat synnynäisesti jo jokaiselle kuuluvia ihmisoikeuksia ilman minkäänlaista ikään, sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, syntyperään, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun, sosioekonomiseen asemaan, vammaisuuteen, tai terveydentilaan perustuvaa syrjintää. Ihmisen kehoon ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ovatkin olennainen osa sosiaalista todellisuutta. (Ilmonen, K. & Korhonen, E. 2015, 5-6.)

Voidaan ajatella, että identiteetit ovat jatkuvia prosesseja, jotka eivät koskaan ole identtisiä vaan aina sisäisesti moninaisia ja kategorioiksikin miellettyinä ne muuntuvat ja monentuvat loputtomasti. Identiteetit rakentuvat sosiokulttuurisissa valtasuhteissa, niiden mahdollistamina ja myös rajaamina. (Rossi 2015, 99.)

6.1 Sukupuolen moninaisuus

Yleensä sukupuoli hahmotetaan kaksinapaisena mies ja nainen-jaotteluna, jolloin se määritellään ihmisen syntymähetken biologisilla ominaisuuksilla. Tämän jaottelun varaan rakennetaan pienestä pitäen hyvin paljon sosiaalisia käytäntöjä ja kertomuksia. Mitä tytöt tekevät, mitä pojat tekevät, mitä he tekevät yhdessä? Yhteiskuntamme käytännöissä ja rakenteissa näkyy hyvinkin voimakkaasti kahteen luokkaan jakaminen sukupuolen mukaan. Se näkyy myös tavatessamme uuden ihmisen, päättelemme hetkessä onko hän mies vai nainen ja se määrää toimintaamme. Jos sukupuolen selvittäminen jää epä tietoon, olemme helposti hämillämme. (Ilmonen & Korhonen 2015, 37; Hentilä ym. 2011, 25.)

Sukupuoli on ominaisuus ihmisessä, joka on hyvin moninainen. Sukupuolen lisäksi sitä määrittävät psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet, se ei ole pelkästään sukupuolivähemmistöjä kuvaava termi, vaan jokainen kokee sen eri tavalla. Valtaosa ihmisistä kokee olevansa naisia tai miehiä, mutta osa kokee olevansa molempia tai eivät mahdu näihin määrittelyihin ollenkaan. Sukupuolivähemmistö-käsitteellä taas kuvataan ihmistä jonka biologinen, anatominen, sosiaalinen, psyykinen ja/tai juridinen puoli eivät ole määriteltävissä mieheksi tai naiseksi. (Karvinen 2015). Kaksinapainen jaottelu jättää ulkopuolelle paljon ihmisiä. Siksi onkin tärkeää, että jokainen voi määritellä itse sukupuolensa ja ilmaista sukupuoli-identiteettiä haluamallaan tavalla. (Ilmonen & Korhonen 2015, 37).

Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että jokaisen ihmisen sukupuoli on omanlaisensa yhdistelmä sukupuoleen liittyviä fyysisiä, sosiaalisissa ja psyykkisiä ulottuvuuksia. Ammatikasvattajan tulisi nähdä sukupuoli kuten myös seksuaalinen suuntautuminen moninaisena ja antaa jokaisen ilmaista omaa sukupuoltaan vapaasti. (Sukupuoli 2015.)

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tunnetta miehisyydestä tai naiseudesta. Transihmisten sukupuoli-identiteetti on erilainen tai tapa ilmaista sitä on erilainen, kun mitä heiltä odotetaan syntymänsukupuolensa perusteella. Transsukupuolisuus tarkoittaa sitä, että ihminen ei pysty kokemaan biologista sukupuoltaan omaksi sukupuolekseen. (Jämsä 2008, 48,53.) Lainsäädäntö ei kuitenkaan vielä Suomessa tue transihmisten oikeuksia. Sukupuolen vahvistamisprosessi on monella tapaa loukkaava ja nöyryyttävä prosessi Suomessa. Sukupuoltaan korjaava ihminen tarvitsee psykiatrisen diagnoosin, joka voi vaatia yli vuoden kestävästä tutkimusprosessin. Tämän lisäksi hänen on oltava lisääntymiskyvytön, joko sterilisaation kautta, tai muusta syystä. Transihmiset joutuvatkin luopumaan osasta oikeuksistaan, saadakseen oikeuden sukupuoli-identiteettinsä mukaisiin henkilöpapereihin. Myös vuonna 2014 valmistuneessa tutkimuksessa selvisi, että jo varhaiset transkokemukset lapsuudesta jäävät pysyviksi. Aikuisten olisikin hyvä tiedostaa se, että on tärkeää kunnioittaa lapsen kokemusta, eikä sitä tule sivuuttaa ohimenevänä vaiheena. (Ilmonen & Korhonen 2015, 25; Alanko 2014, 18.)

6.2 Seksuaalioikeudet

Seksuaalisuus on yksi osa ihmisestä, jonka toteumiseen vahvistaa itsetuntoa ja identiteettiä. On tärkeää, että kaikki voivat tehdä päätöksiä oman seksuaalisuuteensa, kehoonsa ja terveyteensä liittyvissä kysymyksissä ilman syrjinnän pelkoa. Seksuaalisuus on arvokas ja olennainen osa ihmisyyttä joka kehittyy läpi elämän. Jokaisen seksuaalioikeudet tulisivat toteutua osana ihmisen hyvinvointia ja tasapainoista elämää. Kun seksuaalioikeudet toteutuvat, se parantaa myös sukupuolten välistä tasa-arvoa. (Ilmonen & Korhonen 2015, 4-5.)

Seksuaalioikeuksiin kuuluvat oikeus päättää omasta kehosta, perheestä ja avioitumisesta. Myös mahdollisuus kouluttautua ja olla taloudellisesti itsenäinen, sekä sukupuolienormien ky-

seenalaistaminen liittyvät kaikki näihin oikeuksiin ja toteutuessaan ne vievät kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa. Seksuaalioikeudet muiden oikeuksien tapaan sisältävät myös velvollisuuden ja vastuun. Jokaisella on oikeus toteuttaa omia oikeuksiaan, mutta myös velvollisuus kunnioittaa muiden ihmisten oikeuksia. (Ilmonen & Korhonen 2015, 5-7.)

Nuorten tiedon lisääminen heidän seksuaalioikeuksistaan on tärkeää, koska monesti opittu tieto toimii nuorella päätöksenteon pohjana seksiin liittyvissä asioissa. Nuoret hakevatkin tietoa kavereilta, vanhemmilta ja ammattilaisilta. Seksuaalioikeuksista oppiminen on parhaimmillaan osallistavaa ja ihmisoikeusperustaista, sekä kannustaa kriittiseen ajatteluun. Se on tärkeää varsinkin silloin kun halutaan muuttaa asenteita, arvoja ja käytöstä, sekä parantaa tietoisuutta. Seksuaalikasvatus ei tarkoita sitä, että kerrotaan miten sitä fyysisesti harrastetaan, vaan sen pyrkimys on aina antaa tietoa ihmissuhteista, kiintymyksestä, sukupuolirooleista, seksuaali-identiteetistä, sekä arvoista. (Ilmonen & Korhonen 2015, 18-19.)

6.3 Seksuaalivähemmistöt

Seksuaalisella suuntautumisella tarkoitetaan paljon muutakin kiinnostusta kuin seksuaalista. Sillä tarkoitetaan seksuaalisen, romanttisen, emotionaalisen kiinnostuksen ja tunne-elämän suuntautumista tiettyä sukupuolta oleviin ihmisiin. Se ei siis kosketa vain homoja ja lesboja, vaan jokaisella ihmisellä on seksuaalinen suuntautuminen. (Jämsä 2008, 30.)

Oman seksuaalisen suuntautumisen hahmottuminen alkaa jokaisella hyvin eri-ikäisinä, varsinkin naisilla sen identiteetti kirkastuu usein vasta nuorena aikuisena. Yleisintä on kuitenkin, että seksuaalinen suuntautuminen selkiytyy murrosiästä lähtien. Seksuaalinen suuntautuminen ei ole valinta, eikä tahdonalainen asia Homo, bi, -ja heteroseksuaalisuus määritelminä johtavat usein ajattelemaan, että ihmisen ensijainen käyttäytyminen kietoutuu seksuaalisuuden fyysiseen ilmaisuun. Olemme ensisijaisesti kuitenkin sosiaalisia olentoja. Jotkut suhteista ovat ystävyys- ja rakkaussuhteita, joihinkin liittyy myös seksuaalisuus. Se on yksi ihmisen olemisen ja ilmaisun tavoista. (Seksuaalinen suuntautuminen; Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen 2010, 88.)

Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa- tutkimuksen tuloksissa tuli hyvin selville sateenkaarinuorten seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus. Tutkimuksen kyselyyn vastanneet nuoret kuvailivat seksuaalista suuntautumistaan monesti useammalla kuin yhdellä vaihtoehdolla, he käyttivät vastauksissaan myös omia ilmaisuja, joka kertoo sateenkaareva-sanaston monimuotoisuudesta. Myös ulkomailla niin kuin Suomessakin tehdyt tutkimukset osoittavat, että muuksi kuin heteroseksuaaliksi itsensä identifioivien nuorten osuus pysyy vuosi vuodelta noin 10 prosentissa Ihmisen, niin nuorten kuin aikuistenkin seksuaalioikeudet tukevat identiteetin kehittymistä positiiviseen suuntaan ja mahdollistavat nuorelle kasvun ihmisenä turvalli-

seen ja tyydyttävään seksuaalisuuden toteuttamiseen. (Alanko 2014, 18,61; Ilmonen & Korhonen 2015, 8).

6.4 Lääketieteellinen näkökulma sukupuolen kokemukseen

Lääketieteellinen termi sukupuolen kokemukseen on sukupuolidysforia. Sillä tarkoitetaan eriasteisia kokemuksia siitä, ettei ole sitä sukupuolta kuin oma biologia määrittelee, ja tästä aiheutuvaa ahdistusta. Puhutaan myös sukupuoli-identiteetin häiriöstä, jolla viitataan tilanteeseen, missä henkilö kokee vahvasti olevansa eri sukupuolta kuin hänen ruumiinsa on ja tilanne aiheuttaa hänelle kliinisesti merkittävää haittaa ja kärsimystä. (Kumpulainen ym. 2016, 743.)

Lapsuuden sukupuoli-identiteetin häiriö häviää murrosiässä yli 80 %:lla, eikä myöhemmän iän fyysisen intervention tarvetta voi ennakoida tai arvioida lapsuudessa. Nykytiedon valossa lapsuuden sukupuolidysforia ei voi eikä pidä yrittää muuttaa psykoterapeuttisin keinoin, sukupuolikokemuksen muuttamiseen tähtäävä hoito voi aiheuttaa jopa liitännäisoireilua. Pienellä osalla sukupuolidysforia voimistuu ja kehittyy transsukupuolisuuden suuntaan, jos transsukupuolisuus tulee esille vasta nuoruusiässä, sitä pidetään pysyvä. Lääketieteellisestä näkökulmasta on haastavaa vähäisen tutkimustiedon takia se, voidaanko olettaa sukupuoli-identiteetin lujittuvan jo varhaisnuoruudessa. Hämmentyneitä vanhempia ja muuta ympäristöä on tarvetta tukea ja lasta voi neuvoa tuomaan esiin kokemustaan turvallisessa ympäristössä. (Kumpulainen ym. 2016, 743-745.)

7 Kohti yhdenvertaisuutta

Politiikka on yhteydessä muutokseen, mutta sen ei tarvitse välttämättä ajaa muutosta, vaan se voi myös pyrkiä ehkäisemään niitä. Poliitiikan voidaan ajatella olevan kamppailua merkityksistä: vakiintuneiden merkitysten saattaminen liikkeeseen ja asioiden merkityksellistäminen uudelleen on poliittinen teko. Esimerkiksi länsimaisen perhekäsityksen muutos, ettei sitä tarvitse enää mieltää yksinomaan heterovanhempien ja lasten muodostelmaksi. (Rossi 2015, 73-74.)

Suomessa yhdenvertaisuutta määritellään lailla. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä ja työnantajia arvioimaan sekä edistämään yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Yhdenvertaisuutta tulee edistää erillisellä yhdenvertaisuussuunnitelmalla jos työyhteisössä työskentelee vähintään kolmekymmentä henkilöä. Suunnitelmassa tulee ilmetä kaikki yhdenvertaisuutta edistävät toimenpiteet. Se voi olla erillinen tai se voi olla osana henkilöstösuunnitelmaa, tasa-arvosuunnitelmaa, opetussuunnitelmaa tai työsuojelun toimintaohjelmaa. (Yhdenvertaisuus-suunnittelu 2016.)

Vuoden 2015 alussa tuli voimaan yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain osittaisuudistus. Lain keskeisin muutos on, että se koskee kaikkea julkista ja yksityistä toimintaa, lukuun ottamatta uskonnon-harjoitusta, yksityiselämää ja perhe-elämää. Laissa on tarkennettu syrjintäperusteita ja velvoite laatia yhdenvertaisuussuunnitelma koskee uuden lain mukaan kaikkia syrjintäperusteita, ei ainoastaan etnisiä vähemmistöjä kuten aikaisemmin oli. (Kuittinen 2015.)

Myös Vantaan kaupungille on perustettu työryhmä, joka valmistelee uutta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus-suunnitelmaa koko kaupungille, joka valmistuu 2016 syksyllä. Tasa-arvolaisa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltoa on laajennettu koskemaan sukupuolen ilmaisuun ja sukupuoli-identiteettiin koskevaa välitöntä ja välillistä syrjintää. Uusi laki velvoittaa ennalta ehkäisemään näihin perustuva syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Velvoite tulee ottaa huomioon työntekijän tasa-arvosuunnitelmaa valmisteltaessa. Kenenkään sukupuoli-identiteettiä tai sukupuolen ilmaisua ei tarvitse lain puitteissa lähteä selvittämään, vaan syrjintää voidaan ennaltaehkäistä pitämällä huolta siitä, että kaikkien erilaisia ilmaisun tapoja kunnioitetaan. (Kuittinen 2015.)

Sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyn tulee sisältyä tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Jokainen taho valitsee konkreettiset toimenpiteet suunnitelmaan käytettävistä olevista voimavaroista. Olennaista on olla valmius ratkaista mahdollisia ongelmatilanteita. Syrjinnän ennaltaehkäisemiseksi olisi hyödyllistä lisätä tietoisuutta sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun yksilöllisyydestä, tiedon puute ja ennakkoluulot voivat usein johtaa syrjintään. Uuden lain muutosten edellyttämät suunnitelmat tulee olla valmiina 1.1.2017 mennessä. (Kuittinen 2015.)

Sateenkaareva nuorisotyö on jo itsessään lain vaatimaa ennaltaehkäisevää toimintaa. Sukupuolisensitiivisen työotteen jalkauttaminen taas kaikkeen Vantaalla tehtävään nuorisotyöhön on jokaisen nuorisotilan ja nuorisotyöntekijän omalla vastuulla. Vantaa lupaa verkkosivuillaan tukea nuorten kasvua ja oppimista, kehittää kasvuympäristöä avoimeksi, laadukkaaksi ja turvalliseksi. Vantaa lupaa huolehtia siitä, että nuorilla on monipuoliset palvelut ja nuorisopalveluiden toimintoja kehitetään yhteistyössä moniammatillisten verkostojen kanssa. Yhdenvertaisuuslain momentti 9 § on nimeltään *positiivinen erityiskohtelu*, käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa ja olosuhteita parannetaan erityistoimenpiteillä. Näiden toimenpiteiden tavoitteena on tosiasiallinen yhdenvertaisuuden turvaaminen. Positiivinen erityiskohtelu voi olla myös toimenpide, jolla halutaan tukea eri ryhmien yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. (Visio ja toimintaperiaatteet 2016; Mikä on syrjintää 2016). Sateenkaarevat nuorten illat ovat hyvä esimerkki positiivisesta erityiskohtelusta.

Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma, joka on tullut voimaan 2016, määrittelee, että perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Seta antoi loppuvuodesta 2015 lausunnon lapsiasiainvaltuutetun vuosikirjaan, jossa se ottaa kantaa opetussuunnitelmaan teemalla eriarvoistava koulu. Lausunnossa todetaan, että tällä hetkellä suurimmalla osalla opettajista ei ole tarpeeksi tietoa seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta, jotta uusi opetussuunnitelma voisi toteuta on opettajille tarjottava koulutusta ja tietoa aihepiiristä. (Seta 2015.)

Opetushallitus on myös julkaissut oppaan tasa-arvosuunnitelman laatimisen tueksi; *Tasa-arvotyö on taitolaji* -oppaan tavoite on edistää sukupuolten tasa-arvoa perusopetuksessa. Syksyllä 2016 opas nousikin otsikoihin, lähinnä juuri otsikoinnin takia. Monelle ihmiselle tuli virheellinen käsitys, että opetushallitus on kieltänyt puhuttelemasta lapsia ja nuoria tyttöiksi tai pojiksi ja näin ollen myös kiellettäisiin mies- ja naissukupuolet.

Oppaassa esimerkiksi sanotaan, että sukupuolittuneisuuden lieventäminen on välttämätöntä esiopetuksessa ja peruskoulussa, koska asenteet sukupuolesta, tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta vakiintuvat nimenomaan lapsilla juuri kouluiässä. Sukupuolen moninaisuuteen kehoitetaan suhtautumaan oppilaan kokemusta arvostaen ja tukien ja opetuksen tulee olla sukupuoli-tietoista, joka tarkoittaa sitä, ettei stereotyyppisiä sukupuolikäsityksiä korosteta. Sukupuolietoinen lähestymistapa tunnistaa sukupuolten erot, mutta ei pidä niitä ainoastaan biologisina vaan myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuneina. Sukupuolen moninaisuus ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen tulee ottaa huomioon oppiaineissa, esimerkiksi käsityö ja tekniintyö on yhdistetty yhdeksi kaikille yhteiseksi oppiaineeksi. (Jääskeläinen 2015.)

7.1 Normit ja normatiivit, mitä ne ovat?

Normeista puhuttaessa tarkoitetaan sellaisia oletuksia joita ihmisillä on muista, se voi tarkoittaa mitä tahansa yksilöä tai yhteisöä määrittävää sääntöä. Oletetaan millainen joku on ja millaisia heidän tulisi olla, nämä voivat liittyä esimerkiksi sukupuoleen, uskontoon, alkuperään, seksuaaliseen suuntautumiseen tai ihmisen toimintakykyyn. Normit voivat olla positiivisia tai syrjiviä. Positiivinen normi on esimerkiksi ”älä kiusaa” ja syrjivät normit ovat tiedostamattomia oletuksia ja stereotyyppioita, jotka vaikuttavat tapaamme ymmärtää maailmaa ja muita ihmisiä. Normatiivinen ajattelu on ryhmittämistä ihmisiä tyttöihin, poikiin, homoihin, suomalaisiin, vammaisiin tai maahanmuuttajiin. Ryhmittäessä asioita, siihen liitetään ennakkoletuksia ja arvostuksia. Nuoret joutuvatkin kohtaamaan tilanteita, joissa heistä oletetaan jotakin, sen perusteella, että he kuuluvat johonkin ryhmään. (Älä oletta 2013, 10,32.)

Vähemmistöt kuvaavat monelle valtavirrasta poikkeamista, jokainen osaa kertoa millainen on maahanmuuttaja, vammainen tai seksuaalivähemmistöön kuuluva henkilö. Näiden kategorioiden kohdalla sortuu helposti stereotyyppioihin ja ennakkoluuloihin. Normeista poikkeavaa ei

huomioida käytännöissä ja puheissa samalla tavalla kuin muita. Normikriittisyyttä voi toteuttaa kaikkialla, se raivaa tilaa kaikille nuorille olla oma itsensä. Esimerkiksi koulussa käytettävät haukkumasanat tuovat esille sen, mitkä arvottavat normit siellä vallitsevat. Myös oppikirjoista voidaan nähdä normeja, miksi kirjojen kuvissa tai tehtäväesimerkeissä on vain val-koihoisia, vammattomia heteropariskuntia? Nämä yhteiskunnan normit näkyvät esimerkiksi oppilaille koulun arjessa ja kaikki eivät mahdu niiden muotteihin. Normit vaikuttavat myös siihen, uskaltaako nuori olla avoimesti oma itsensä. (Älä oleta 2013, 10-11.)

Usein suomalainen lapsuus on sukupuolijoustoista ja vasta kouluun meno erottaa tyttöjen ja poikien oletettuja rooleja. Tämä saattaa muuttaa niiden nuorten kokemusta itsestään jotka eivät vaivatta sovi yksinkertaistettuun sukupuolijakoon. Erityisesti koulun vessa-, suihku-, ja pukuhuonetilat ovat tyypillisesti sukupuolisesti jaettuja tyttöjen ja poikien tiloihin. Sateen-kaarinuori voi kokea nämä tilat hankalina, koska pelkäävät oman suuntautumisen paljastumista, kokevat että heitä vältellään näissä tiloissa tai kokevat etteivät sovi heille merkittyy-nsukupuoleen ja mikään tila ei tunnu sopivalta. (Taavetti 2015, 81-82.)

Vantaan kaupungin sateenkaarevan toiminnan myötä on kaikkia Vantaalaisia nuorisotaloja pyydetty muuttamaan mahdollisuuksien mukaan jokaiselle nuorisotalolle sukupupuolineutraa-livessa. Myös nimilistat joita käytetään kaikissa nuorisotaloissa, on kehoitettu muuttamaan sukupulineutraaliksi poika/tyttö- jaottelun sijaan. Nämä eivät valitettavasti ole kuitenkaan Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden johtoryhmän päättämiä asioita, vaan yksittäiseen nuo-risotyöntekijöiden toiveita kollegoille, joten virallista linjausta näihin muutoksiin ei ole vielä saatu. Normikriittisyys on periaate, jota voi soveltaa kaikissa tiloissa. Sillä voidaan ehkäistä syrjintää, ja tehdä tiloista yhdenvertaisemmat kaikille. Normikriittisyys auttaa muuttamaan käytäntöjä niin, että kaikki voivat osallistua. (Älä oleta 2013, 65.)

Normeista ja normatiivisuudesta on hyvä keskustella nuorten kanssa esimerkiksi nuorisotaloil-la. Monesti aikuisetkaan, eivät ole tulleet pohtineeksi sitä, kuinka heteronormatiivinen yh-teiskuntamme on. Näitä asioita on hyvä tuoda esille ja selittää nuorille mitä ne tarkoittavat. Jokainen ihminen saa elää omaa elämäänsä ja kehittää omia moraalikäsitteisiään haluamal-laan tavalla. Kuitenkin lasten ja nuorten parissa työskentelevillä on kasvatuksellinen vastuu, johon kuuluu myös asioiden pohdinta jokaisesta näkökulmasta. Kun nuorelle antaa laajasti tietoa, sekä erilaisia näkökulmia asioihin, on hänen helpompaa ymmärtää maailmaa ja oppia näkemään sitä myös kriittisesti. Normittaminen pätee myös siihen, että ajatellaan esimerkiksi homojen olevan aina jonkinlaisia käytökseltään tai pukeutumiseltaan.

Rossi (2015, 27.) tuo esiin kirjassaan mielenkiintoisen ajatuksen heteronormatiivisuudesta. Hän pohtii sitä, pönkittääkö sanan heteronormatiivisuus toisto lopulta heteronormatiivisuutta myös silloin kun se yrittää murentaa sitä? Hän myös toteaa, että olisiko aika jo siirtyä painot-

tamasta hetero-etuliitettä ja keskittyä nostamaan esiin ylipäättään alistavien, poissulkevien ja eriarvoisten normien kannalta hankalia toistotekoja.

Kuitenkin, valtaosalle ihmisistä heteronormatiivisuuden näkeminen ja sen rikkominen on jokseenkin uusia asioita, joten nuorisotyössä kannattaa painottaa edelleen käsitettä ja sen avaamista niin työntekijöille kuin nuorillekin.

7.2 Sateenkaarinuorena heteronormatiivisessa maailmassa

Usein toimintaamme ja ajatteluamme ohjaavat perinteiset käsitykset sukupuolesta, jossa olemme jokaisen olevan joko tyttöjä tai poikia, naisia tai miehiä. Oletamme helposti, että sukupuoli on muuttumaton ja syntyessä määritelty ja että olisi olemassa vain tietynlaisia tapoja ilmaista olevansa tyttö tai poika. Jokaisella on kuitenkin oikeus määritellä itse tai olla määrittelemättä oma sukupuolensa. Se on moninainen kokonaisuus ja kirjo erilaisia ominaisuuksia, joita muiden tulee kunnioittaa ja ymmärtää. Heteronormatiivisuus on ajattelutapa, jossa ihmiset jaetaan kahteen sukupuoleen, jotka haluavat toisiaan. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että muut identiteetit ja romanttisten suhteiden muodot jäävät näkymättömäksi. Heteronormatiivisuudella voi olla nuoren kokemukselle suuri merkitys. (Tasa-arvotyö on taitolaji 2016, 12-13; Älä olet 2013, 74.)

Kaikkien lasten kokemus omasta sukupuolesta ei mahdu kaksijakoiseen sukupuolijärjestelmään. Sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen ja ymmärtäminen auttavat laajentamaan kuvaamme siitä, millaisia saamme ja voimme olla ihmisinä, tyttöinä, poikina tai muun sukupuolisina. Sukupuolitietoinen ajattelutapa tunnistaa sukupuolten erot, mutta niitä ei pidetä ainoastaan biologisina, vaan myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuneina. Kulttuurimme ei tunnu ymmärtävän varsinkaan poikia, jotka mieluusti leikkivät tyttöjen tavoin ja heidän kanssaan. ”poikatytöt” eivät herätä yhteiskunnassa ja kasvuympäristössä samalla tavalla vastustusta kuin tyttömäiset pojat. Sateenkaarinuoret yleensä aavistavat olevansa jollakin tavalla erilaisia jo ennen murrosikää, vaikka eivät osaakaan vielä nimetä tunnetta. Ympäristön asenteet ja tiedon yksipuolisuus estävät identiteetin varhaisempaa tunnistamista, kuitenkin oman subjektiivisesti oikeaksi koetun tunteen kanssa pitäisi päästä elämään jo varhain. (Tasa-arvotyö on taitolaji 2016, 19; Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen 2010, 63.)

Sukupuolen ja seksuaalisuuden vertailu stereotyyppien mukaan saa nuoren elämässä korostuneen aseman, koska silloin kehossa tapahtuu merkittäviä muutoksia ja omaa sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiä muodostetaan. Omaa sukupuolta ja seksuaalisuutta jäsennetään aina suhteessa johonkin tyyppitykseen, meillä länsimaissa sukupuolijärjestelmä on hyvin kaksinaipainen. Määritelmät miehen miehisyydestä, maskuliinisuudesta tai naisen naiseudesta ja feminiinisuudesta luokittelevat miehille ja naisille sopivat ilmeet, puhutavat, eleet, fraasit, kehien kielen, halut, tarpeet ja sukupuolen. Tätä sukupuolitettua maailmaa ylläpidetään ja luodaan kaikilla sosiokulttuurisilla tavoilla päiväkodeissa, perheissä, kouluissa, mediassa, elokuvissa,

urheilussa, taiteessa ja joka paikassa huomaamattaan. (Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen 2010, 111-112.)

Varsinkin poikien keskuudessa valitseva homofobia on yksi merkittävä kasvuhaaste. Monesti homottelu ja homoseksuaalisuuden halveksunta liittyvät omaan miehiseen identiteetin rakentamiseen. Mielikuvissa se liitetään heikkouteen, naisellisuuteen ja myös seksuaaliseen vääritymiseen jotka ovat kulttuurissamme miehiselle kehitykselle pelottavia uhkia. Nuorelle joka kokee homoseksuaalisia tuntemuksia ympäristön homofobiset asenteet voivat olla vahingollisia. Ne voivat tuottaa yksinäisyyttä ja tarvetta rakentaa oma salainen maailmansa. (Hentilä ym. 2011, 17.)

Murrosiän jälkeinen aika on monille homo- ja biseksuaalisesti suuntautuneille erityisen haasteellinen aika elämässä. Eroottinen tai romanttinen kiinnostus samaa sukupuolta oleviin on läsnä, mutta samalla ympäristö viestii, että kiinnostuksen kohteen tulisi olla eri vastakkaista sukupuolta. Tällöin näihin tunteisiin voi ilmaantua häpeän leima ja nuori joutuu etsimään omanlaisensa ratkaisun ristiriitaisessa tilanteessa. Nuori haluaa olla hyväksytty ja samalla toteuttaa omaa seksuaalista energiaansa, jotkut onnistuvat löytämään samalla tavoin tuntevan ystävän, mutta monet jäävät yksin tunteidensa kanssa. Usein vasta aikuistuminen ja kotoa pois muuttaminen antaa ensimmäisen mahdollisuuden tutustua muihin homoseksuaalisesti suuntautuneisiin ihmisiin. (Hentilä ym. 2011, 19.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat muuttuneet suomalaisessa yhteiskunnassa kiihtyvää vauhtia 2000-luvulla ja ovat merkittäviä muutoksia sateenkaariperheiden asemalle Suomessa. Vuonna 2002 samaa sukupuolta olevat henkilöt saivat mahdollisuuden parisuhteen rekisteröimisen. Vuonna 2007 astui voimaan hedelmöityslaki, joka mahdollistaa virallisesti hedelmöityshoidot luovutetuilla sulusoluilla itsellisille naisille ja naispareille. Vuonna 2007 myös sosiaalinen vanhempi sai mahdollisuuden vanhempainrahakauden käyttöön. Vuonna 2009 perheen sisäinen adoptio tuli mahdolliseksi rekisteröidyille pareille. Vuonna 2010 sosiaalinen äiti sai oikeuden isyyskauteen ja isyysrahaan, jos vanhemmuus on vahvistettu sisäisellä adoptiolla. Tahdon2013-kansalaisaloite kampanja oli näkyvä koko Suomessa, sen tavoitteena oli tasa-arvoinen avioliittolaki, jossa myös samaa sukupuolta olevat parit voivat solmia avioliiton, saamaan yhteisen sukunimen ja hakemaan perheen ulkoista adoptiota. Uusi laki äänestettiin eduskunnassa vuonna 2014 hyväksytysti. Uusi laki astuu voimaan maaliskuussa 2017. (Autio & Riihiluoma & Rintamäki & Suvanne 2015, 164-165.)

Myös uusi opetussuunnitelma astuu voimaan vaiheittain syksystä 2016 lähtien aina syksyyn 2019 asti perusopetuksessa. Uudessa opetussuunnitelmassa muutokset ovat vahvasti pedagogisia, kuten uusi oppimiskäsitys joka korostaa oppilaan roolia aktiivisena toimijana ja oppimista vuorovaikutuksena. Sisältöjen sijaan korostetaan taitoja ja opetussuunnitelman perusteisiin

on kirjattu, että sukupuolen moninaisuudesta lisätään tietoisuutta. (Mansikka 2016; Nissilä 2015; Sahrimaa 2016.)

7.3 Kaapittaminen

Käsite kaapittaminen tai kaapissa oleminen on tullut Suomeen Yhdysvalloista. Se tarkoittaa sitä, että itsensä homoseksuaaliksi mieltävä ihminen kokee ympäristönsä niin vihamieliseksi tai ennakkoluuloiseksi, että hän ei pidä elämistä avoimesti homoseksuaalina mahdollisena. Elämään kaapissa liittyy monenlaisia asioita, kuten vaikenemista, salailua, väistelyä ja vetäytymistä. Se voi muokata monin tavoin elämää ja vaikuttaa jopa ammatinvalintaan, ystävyys-suhteiden valintaan ja kumppanin valintaan. Kun ihminen kokee olevansa tarpeeksi kyvykäs vastustamaan heteroseksuaalisen ympäristön paineita, avautuu mahdollisuus astua ulos kaapista. Kertominen voi rajautua vain lähipiirille tai se voi olla tarkoitettu laajemmalle julkisuudelle. (Juvonen 2015, 18-19.)

Myös vanhemmat saattavat kehottaa nuorta olemaan puhumatta esimerkiksi seurustelusuhteistaan sukulaisille. Vanhemmilla voi olla tavoitteena suojella lasta esimerkiksi iäkkäämmiltä ja konservatiivisilta ihmisiltä jotka eivät välttämättä hyväksyisi nuoren suuntautumista. Tällöin ei välttämättä ajatella millaisia seurauksia sillä on. Sukulaisten tapaamisesta voi tulla entistä vaikeampaa. Nuori saattaa olla myös itse huolissaan oman sateenkaarevuutensa aiheuttamasta harmista ja varovat aiheuttamasta häpeää perheelle. Sateenkaarinuoret ovat hyviä sisäistämään ympäristön suvaitsemattomat asenteet, että haluavat suojella perheen ”kunnian” säilyttämisestä. Vanhemmilla voi olla vilpitön aikomus suojella lasta hyväksymättömyyden kokemuksilta, mutta kotona alkanut itsensä piilottaminen voi jatkua pitkälle. Voi olla vaikeaa kertoa elämäntilanteestaan esimerkiksi töissä, jos omat läheisetkään eivät ole osanneet suhtautua siihen luonnollisesti. Sateenkaarinuori elää normeja haastavaa elämää ja tulee väistämättä kohtamaan tällaisia tilanteita muualla, joten ketä piilottaminen sitten suojelee? (Taavetti 2015, 47-49.)

Kun puhutaan kaapittamisesta nuorten kohdalla, se voi olla vieläkin monisyysempää kuin aikuisilla. Nuoret etsivät kaikin tavoin omaa paikkaansa maailmassa ja oma identiteetti on vasta rakentumassa. Kun siihen päälle lisätään pohdinnat omasta sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta voi kaapissa eläminen olla ainoa vaihtoehto. Sateenkaareva nuorisotyö antaa nuorelle mahdollisuuden tulla nähdyksi omana itsenään, monelle nuorelle sateenkaarevissa ryhmätoiminnoissa käyminen voi olla ainoa paikka, jossa he kokevat olevansa tarpeeksi turvallisessa ympäristössä ja uskaltavat antautua tulemaan hyväksytyksi täysin omana itsenään.

7.4 Sateenkaarinuori ja uskonto

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvät kysymykset ovat moneen otteeseen osoittautuneet uskonnollisille yhteisöille haasteelliseksi. Jos ihminen kuuluu itse tai perheensä välityksellä sateenkaarevaan-vähemmistöön, se ei sulje pois hänen mahdollisia hengellisiä tarpeitaan tai haluaan kuulua seurakuntayhteisöön. Vaikka kirkon sisällä vaikuttavat erilaiset teologiset näkemykset, velvoittaa kirkkoa sama yhdenvertaisuuslaki kuin kaikkia muitakin. Seksuaalisuus, sukupuolisuus ja hengellisyys ovat yksilölle hyvin henkilökohtaisia identiteettiä liittyviä kysymyksiä ja voivat olla varsinkin nuorelle ihmiselle erittäin arkoja asioita. (Jämsä 2008, 265.)

Nuorisotyössä seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö sateenkaarevan nuorisotyön parissa on tiivistynyt viime vuosina. Esimerkiksi Espoon kaupungin sateenkaareva nuorisotila Kirjava tekee yhteistyötä seurakunnan kanssa ja myös Vantaan kaupungin sateenkaarevat nuorten illat aloittivat seurakuntayhteistyön syksyllä 2016, sekä Espoossa että Vantaalla sateenkaarevaa toimintaa ohjataan yhdessä seurakunnan työntekijöiden kanssa. Seta huomio kesällä 2016 Asiallisen tiedon omena- tunnuspalkinnolla Kirkko & Kaupunki -lehden. (Seta 2016). Seta myönsi myös Vuoden sateenkaarinuori -palkinnon vuonna 2015 Espoonlahden seurakunnan erityisnuorisotyönohjaaja Mio Kivelälle. (Valomerkki 2015).

8 Sateenkaarinuoren kohtaaminen

Nykyistä yhteiskuntaamme kuvaa hyvin moninaisuus, katsoipa sitä mistä näkökulmasta hyvänsä. Osaltaan siinä on kyse moninaisuuden lisääntymisestä elämän eri alueilla ja myös moninaisuuden esiin ja näkyväksi tulemisesta. Erilaisten elämäntilanteiden ja ihmisten kirjo ei ole koskaan mahtunut vallitsevan kulttuurin ideaalin rajojen sisälle. Jämsä (2008, 20) kehottaa pohtimaan, että miksi kaikki tämä tieto halutaan tuoda ammattilaisten tietoisuuteen, koska kyse ei ole siitä, että ammattilaisten olisi mahdollista tuntea ennalta koko elämän kirjo. Myöskään ulkoa ei voi opetalla siten, että nuoren kohdatessaan voisi katsoa käsikirjasta oikea toimintatapa. Avoin mieli tarvitsee tuekseen erilaisia käytännön kokemuksia ja teoreettista tietoa monenlaisten ilmiöiden olemassaolosta. (Jämsä 2008, 20-21.)

Ammattilaisten käsityksiin vaikuttaa usein opittu ajatus, jossa kaikkien täytyy käyttäytyä normatiivisella tavalla. Ammattilaisten objektiiviset havainnot näkevät ihmisessä ulkoisen silmällä havaittavan seksuaalisuuden ja sukupuolen olemuksen, sisäisiä tunteita ja kokemuksia ei voi nähdä objektiivisilla havainnoilla. Se mikä ei ole näkyvää, on kuitenkin olemassa. Ammatillisessa kohtaamisessa sukupuolten ja seksuaalisuuden moninaisuus onkin haastava kokemus. Se saattaa hämmentää, joka monesti johtuu tiedon puutteesta tai omista arvoista. Jokainen nuori haluaa tulla kohdatuksi omana itsenään siten, että hänen sukupuolikokemuksiaan, seksuaalisuuttaan ja identiteettiään kunnioitetaan. (Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen 2010, 85-86.)

Pyrkimys moninaisuuden ymmärtämiseksi ja omista ennakko-oletuksista tietoiseksi tuleminen voi aiheuttaa aluksi työntekijöissä riittämättömyyden tunnetta. Työntekijä voi ajatella, että miten voi pystyä huomioimaan kaikki ihmisen mahdolliset elämäkokemukset, voi ajatella, että joku loukkaantuu tai kokee jäävänsä näkemättä joka tapauksessa tai, että vähemmistöjen huomioimisessa on menty liian pitkälle. Kun kommunikaatio perustuu ajatukselle, ettei kumpikaan osapuoli tiedä ennakolta toisesta mitään, ei ole tarvetta olla huolissaan kaikista sanoista ja ajatuksistaan. Kysymällä, kertomalla ja korjaamalla päästään tilanteeseen, jossa on mahdollista keskustella asioista, kunnes työntekijälle on muodostunut riittävä kokonaiskuva. Kun lähtökohtaisena ajatuksena on se, ettei ammattilainen voi tietää ennakolta mitään asiakkaasta, ei tarvitse myöskään esittää tietävänsä. On lupa kysyä, lupa pyytää selvennystä ja lupa olla väärässä. (Jämsä 2008, 22-23.)

Sukupuolesta ja seksuaalisuudesta puhuminen herättää usein tunteita, keskustelussa onkin tärkeää löytää tasapaino positiivisten ja negatiivisten asioiden välillä. Keskustelun tulisi olla myös hauskaa ja innostavaa eikä ketään kohtaan syrjivää. Siksi onkin hyvä luoda yhteiset pelisäännöt, jotta saadaan luotua mahdollisimman turvallinen ja kunnioittava keskusteluympäristö. Vertaisryhmät ovat monille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville tärkeitä kohtaamispaikkoja, jossa oman identiteetin rakentamiselle ja traumaattisten kokemusten jakamiselle on paikka. Keskeinen erityisyys avuntarpeessa on yksinkertaisesti tulla kuulluksi turvallisessa ympäristössä juuri sellaisena, kun on. Kun nuoren kanssa puhutaan aroista aiheista, he tajuavat ja vaistoavat erityisen hyvin sävyjä ja asenteita aikuisessa. Saattaa olla hämmentävää huomata ylläpitävänsä normeja ja jälkikäteen tajuaa töksäyttäneensä jotakin asiatonta, eikä ole ottanut huomioon tärkeitä vähemmistökulmia. Syyllisyyden sijaan, voi olla iloinen, että on havahtunut asiaan. (Hentilä ym. 2011, 24-25; Ilmonen & Korhonen 2015, 22; Älä oleta 2013, 12.)

Vilka (2010, 86-87.) puhuu kirjassaan sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen siitä, kuinka ammattilaisen tulisi kohdata ihminen ensisijaisesti persoonana. Asiakkaasta aloitetaan rakentamaan monesti elämäntarinaa jo ensikohtaamisella täyttämällä henkilötietolomakkeita. Nuorisotyössä ja nuorisotaloilla tästä on hyvä esimerkki nuorisotoimien jäsenkortti, johon määritellään myös sukupuoli. Tässä asiassa pääkaupunkiseudun nuorisotoimet ovat edelläkävijöitä, kun vuonna 2015 tytöksi tai pojaksi määrittelyn ohelle tulivat mukaan vaihtoehdot muu tai en halua määritellä. Vilka jatkaa, että usein lomakkeissa sukupuolen odotusarvo on biologinen sukupuoli, eikä se ota huomioon ihmisen moninaista kokemusta sukupuolesta. Ihmisen kohtaaminen persoonana edellyttää sitä, että hänet kohdataan kehollisena. Silloin kehon ulkopuoliset merkit eivät ole keskeisiä.

Joillakin ihmisillä on useita eri vaiheita oman identiteetin määrittelyssään, ennen kuin löytyy oma kotikäsiteensä. Usein ongelmana on se, että ei koeta kuuluvansa minkään käsitteen alle, mutta perinteinen kaksinapainen sukupuolijärjestelmä koetaan myös itselle vieraaksi.

Jos nuori esimerkiksi kertoo määrittelevänsä sukupuolensa tietyllä tavalla, on tärkeää kunnioittaa sitä kokemusta. Siinä tilanteessa on myös hyvä ottaa puheeksi se, millä nimellä nuori haluaa itseään kutsuttavan. Jos kohtaavat esimerkiksi työntekijänä transihmisen, on hyvä antaa hänelle tilaa sille, mille ei ole vielä valmiita sanoja eikä kategorioita ja auttaa häntä löytämään itselle myönteinen ja vahvistava määritelmä. (Ilmonen & Korhonen 2015, 40; Hentilä ym. 2011, 27; Älä olet 2013, 60.)

Etunimi on useimmille ihmiselle hyvin yksinkertainen ja luonnollinen asia. Sen on saanut syntymänsä jälkeen ja se lukee passissa, erilaisissa todistuksissa ja sillä sinua myös kutsutaan. Se on keskeinen osa minuutta. Nuorelle joka kokee, että hänen sukupuolen kokemus ei vastaa sitä joka hänelle on syntymässä määritelty, voi olla erittäin tärkeää saada valita sellainen nimi jonka he kokevat sukupuolittavan itseään oikealla tavalla. Tulla kutsutuksi omalla nimellään on itsestään selvä oikeus, joka kuitenkin puuttuu osalta sateenkaarinuorista. (Taavetti 2015, 36-37.)

Yksinkertaistettuna voi sanoa, että nuori tulee kohdata hänen omista lähtökohdistaan. Avainasemassa ovat avoimuus, kuunteleminen, huomaavaisuus ja aito kiinnostus ihmisestä hänen omassa elämäkokonaisuudessaan. On myös tärkeää olla tietoinen omista tausta oletuksista, jottei työssään vahvista heteroseksuaalisuuden ja sukupuolen kaksinapaisuuden normeja. Tämä vaatii kasvatusalan ammattilaisilta kykyä heittäytyä kohtaamiseen ilman ennakkoletuksia nuoren sukupuolesta tai seksuaalisuudesta. (Ilmonen & Korhonen 2015, 25; Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen 2010, 90.)

8.1 Reflektiivinen ammatillisuus

Reflektiivisyydellä tarkoitetaan heijastumista/peilaamista ja sillä viitataan ammattilaisen taitoon tarkastella omaa toimintaansa ja omia ajatuksiaan ja niiden vaikutusta omaan työhön. Oman ammatillisen tiedon kriittinen tarkastelu on yksi perimmäisistä ammatillisen reflektiivisyyden muodoista. Jämsä (2008, 112-113.) haastaa pohtimaan miten oman alasi ammatillinen tieto on kerätty, minkälaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa se on kerätty, miten se taipuu huomioimaan moninaisuutta, minkälainen suhde sillä on sosiaaliseen sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen, onko ammatillinen tieto yhteen kulttuurin sidottua ja mitä asioita se nostaa esiin ja mitä piilottaa.

Kun etsimme ihmisissä sitä, mikä tekee heistä ainutlaatuisia, lähdemme helposti etsimään jotakin, joka olisi itselle mahdollisimman vierasta toisessa. Tai sitä mikä tuntuu mahdollisimman tutulta, sekään ei ole samanlaista kuin muualla. Kuulemisen ja ymmärtämisen kautta voi

käydä niin, että löytyykin yhteyden tuntua. Lapset ja nuoret voivat valita esimerkiksi ystävänsä itse, mutta joitakin ihmissuhteita kuten vanhempiaan ja opettajia ei voi valita itse. Sateenkaarinuorten lähipiiriin kuuluvien ihmisten tehtävä on suojella ja huolehtia lapsista ja nuorista niin, että he tuntevat itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin ovat. (Kilpiä 2015, 39; Alanko 2014, 61). Ammatillisesti on myös tärkeää ymmärtää tämä, kun työskentelee lasten ja nuorten parissa.

Jokaisen tulisi pysähtyä miettimään, ketä varten työtäni teen. Kaikilla ihmisillä on oma roolinsa näkyväksi tekemisessä. Huomioidaanko työssä vain enemmistöön kuuluvat nuoret, vai halutaanko vaikuttaa koko yhteiskunnan tilanteeseen. Erilaisuudesta tulee puhua avoimesti, sillä juuri vaikeneminen tekee asioista näkymättömäksi. Myös omaa puhettaan, kuten käytettyjä termejä kannattaa pohtia, helposti huomaamattaan käyttää puheessaan sukupuoliroolituneita termejä, esimerkiksi kysyttäessä lähi- ja perhesuhteista tiedustellaan usein tyttö- ja poikaystävästä heteronormatiivisesti olettaen, parempi olisi kysyä esimerkiksi seurustelukumppanista. Myöskään nimen perusteella ei kannata tehdä oletuksia kenenkään sukupuoli-identiteetistä. (Ilmonen & Korhonen 2015, 40; Hentilä ym. 2011, 27.)

8.2 Konkreettisia tekoja nuorisotaloilla sateenkaarinuoren huomioimiseksi

Jokaisella nuorella on oikeus itsemäärittelyyn tai määrittelemättömyyteen. Nämä oikeudet voivat toteutua laajemmin koskemaan kaikkia nuoria esimerkiksi nuorisotaloilla pienillä muutoksilla. Kenenkään ei tarvitse muuttaa yhteiskunnan normeja yksin, Pienilläkin asioilla voi olla suuri merkitys. Esimerkiksi muuttamalla wc-tilan sukupuolineutraaliksi, on pieni teko, mutta voi olla iso asia niille nuorille joiden kokemus ei mahdu vessojen mies/nais- jaotteluun. Monet normit voivat olla hyvin vahvoja, joten ei kannata pettyä, jos muutos ei tapahdu kerralla. Kunnioittamalla toisten ihmisten kokemusta itsestään pääsee jo pitkälle normikriittisyydessä. (Älä olet 2013, 44.)

1. Mieti mitä sanoja käytät kaikessa viestinnässä, miten kirjoitat ja kenelle niitä osoitat, jotta monimuotoiset perheetkin mahtuvat mukaan. Asiakkaiden kohtaamisessa on hyvä käyttää kieltä, joka on mahdollisimman sukupuolineutraalia ilman hetero- ja parisuhdeoletuksia. (Jämsä 2008, 257, 111). Nuorisotyöntekijät viestivät toimintaansa monella tavalla, verkossa, sosiaalisessa mediassa ja nuorisotalojen seinillä. Jos pidetään esimerkiksi vain tytöille tai pojille tarkoitettuja toimintoja, voi mainonnassa myös mainita, että tervetulleita ovat kaikki itsensä pojaksi tai tytöksi kokevat lapset ja nuoret.
2. Pääkaupunkiseudun jäsenkorttihakemus on hieno esimerkki konkreettisesta teosta, jossa huomioidaan myös sateenkaarevatnuoret. Hakemuksessa voi määritellä sukupuoli-

len pojaksi, tytöksi, muuksi tai voi valita myös kohdan en halua määritellä. Koko-
nimen lisäksi, hakemuksessa on kohta ”kutsumanimi”, nuoren palauttaessa jäsenkort-
tihakemuksen on nuorisotyöntekijän hyvä katsoa nämä kohdat läpi ja kutsua lasta tai
nuorta, sillä nimellä millä hän haluaa itseään kutsuttavan.

3. Kenelle tahansa nuorelle on ensimmäistä kertaa saapuminen nuorisotilalle jännittä-
vää. Useat nuorisotilat käyttävät nimelistaa, johon nuori kirjoittaa oman nimensä tul-
lessaan sisään. Tämä on tarpeellista tilastoinnin ja turvallisuuden kannalta. Nämä lis-
tat ovat monesti heteronormatiivisia tyttö- poikajaottelullaan. Se ei ole kuitenkaan
perusteltua tai tarpeellista työnteckemisen kannalta, joten nimelistasta voi hyvin tehdä
sellaisen mihin kenenkään ei tarvitse määritellä sukupuoliään.
4. Nuori, joka kokee olevansa muun sukupuoliäinen, eli ei halua määritellä sukupuoliään
tai kokee olevansa eri sukupuoliään mihin on syntynyt voi kokea ahdistavaksi joutua
käyttämään itselle väärän sukupuolen vessaa. Tämän pienen muutoksen pystyy to-
teuttamaan useissa nuorisotiloissa ja kouluissa. Yhdestä vessasta voi tehdä sukupuoli-
neutraalin, jolloin sitä voivat käyttää miettimättä ihan kaikki. Tässä kohtaa on hyvä
kuitenkin muistaa huomioida kaikki nuoret ja eri uskonnot. Jokaisesta nuorisotilasta
tulisi tehdä tasa-arvoinen ja huomioiva kaikkia nuoria kohtaan.
5. Vaikka et tietäisikään, että toiminnassanne on mukana lesboja, homoja, bi- ja tran-
sihmisiä tai sateenkaariperheeseen kuuluvia, on se tilastollisesti kuitenkin todennä-
köistä, varsinkin jos kyseessä on suuri ryhmä. Onko heitä vai, on toissijainen kysymys.
Ohjaajana voit kuitenkin osoittaa tukevasi moninaisuutta ja viestiä avoimuutta moni-
naisuutta kohtaan, tällöin olet myös tukena nuorelle, joka voi jossakin vaiheessa pyy-
tää neuvua henkilökohtaisessa asiassa. Voit esimerkiksi laittaa nuorisotilan seinälle
Setan julisteen tai tilata erilaisia esitteitä jotka ovat vähemmistöille suunnattuja. Sii-
nä missä 21.3 vietetään rasismien vastaista päivää, voidaan 17.5 huomioida yhtä näyt-
tävästi kansainvälinen homofobian päivä. (Jämsä 2008, 261.)
6. Keskustele nuorten kanssa kiusaamisesta, häirinnästä ja turvallisuuden kokemisesta
eri tiloissa ja tilanteissa. Minkälainen on turvallinen tila? Mitä siellä saa tehdä ja min-
käläistä käyttäytymistä ei hyväksytä.
7. Hyvä tapa lähestyä seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoliään ja perhemuotojen moni-
naisuutta on sukupuoliään kautta. Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoliään ovat eri-
asioita, jotka usein sekoittuvat yleisistä heteronormatiivisista stereotyyppioista johtuen.
Nuorten kanssa on mielenkiintoista pohtia, mistä näihin ilmiöihin liittyvät sukupuoli-
rooliodotukset ovat peräisin. (Jämsä 2008, 263.)

8. Nimi, meillä jokaisellahan on sellainen ja se on tajuamattamme iso osa omaa identiteettiämme jo syntymästä asti. Sillä voidaan määritellä monia asioita, oletko tyttö, poika, minkä maalainen olet, mitä uskontoa edustat, mitä sukua edustat? Mitä jos oma nimesi olisikin jotakin aivan muuta kuin koet olevasi? Nuorelta on aina hyvä kysyä, millä nimellä haluat, että sinua kutsutaan? Kutsumanimi onkin yksi tärkeistä turvallisen tilan luomisen periaatteista.

8.3 Vertaistuen merkitys sateenkaarinuorelle

Vertaistuellla tarkoitetaan sellaista toimintaa, missä samassa elämäntilanteessa tai samoja asioita kokee ihmiset käyvät läpi ajatuksiaan ja tunteitaan. Nuorelle vertainen siis merkitsee suunnilleen samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaalisessa tai tiedollisessa kehityksessä olevaa ihmistä. Vertaisryhmä voi olla itseohjautuva tai siinä voi olla ohjaaja. Jokaista ryhmässä olevaa ihmistä yhdistää siis jokin sama tekijä. Ryhmästä voi saada keskinäistä tukea, uusia näkökulmia ja apua omaan kasvuprosessiinsa. Vertaisryhmään kuulumisen on jo siis itsessään palkitsevaa, se mahdollistaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen siitä, että kuuluu johonkin. Varsinkin nuorelle vertaiset ottavat heidän elämässään isompaa roolia läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tarpeiden tyydyttäjinä. (Yhdessä suru on helpompi kantaa 2004, 22; Jokela & Pruuki 2010, 60, 65.)

Lapsi tai nuori oppii paljon itsestään vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun kautta, tätä kautta hän myös rakentaa omaa minäkuvaansa, käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan. Ystävyyssuhteissa ja vertaisryhmissä on erityisen merkittävää hyväksytyksi tuleminen, se voi olla suojaava tekijä esimerkiksi perheongelmien keskellä elävälle lapselle tai nuorelle ja hänen kehitykselleen. Muiden auttamisesta on myös hyötyä auttajalle itselleen, se voi vahvistaa ihmisen omanarvontuntoa. Kun tuntee itsensä tarpeelliseksi ja hyödylliseksi, se voi olla merkittävä kokemus. Muita samankaltaisessa elämäntilanteessa olevia auttamalla, ihminen voi samalla syventää ymmärrystä omista ongelmistaan. (Jokela & Pruuki 2010, 65; Laine & Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 87.)

Turvallisen olotilan luomiseen vaikuttavat mahdollisuudet säädellä omaa mielentilaansa suhteessa sosiaaliseen ympäristöön ja mahdollisuus valita itselle sopivin osallistumisen taso. Jos joutuu pinnistelemään oman mielentilansa kanssa, se vaikuttaa turvallisen ja turvattoman tilan kokemiseen. Kun nuori voi luottaa siihen, että hänen omaa kokemusta arvostetaan ja kuunnellaan, muodostuu sisäinen turvallisuudentunne sosiaalisissa tilanteissa. Turvallisessa ryhmässä on tilaa ja uskallusta alkaa ajatella myös muiden parasta, näin turvallisuus luo tilan muista ryhmän jäsenistä välittämiseksi. Voidaan sanoa, että turvallisessa ryhmässä oleva jäsenen voi olla oma itsensä tai kasvavan omaksi itsekseen. (Älä oletta 2013, 45; Jokela & Pruuki 2010, 70.)

Vaikka sateenkaarinuoren heteroystävät suhtautuisivat hyväksyvästi häneen, saattaa nuori silti kaivata sitä, että voi vaihtaa kokemuksia toisten sateenkaarinuorten kanssa. Moni nuori etsiikin itselleen paikkoja, joissa voi tutustua muihin sateenkaarinuoriin. Omien kokemusten jakaminen muiden vertaisten kanssa voi vähentää yksinäisyyttä ja tunnetta siitä, että esimerkiksi homous olisi jotenkin poikkeuksellinen tai elämää kovasti muuttava asia. Varsinkin nuorille jotka eivät ole saaneet hyväksyntää ja tukea kotona, voi sateenkaari-ihmisistä muodostua kuin toinen perhe. (Taavetti 2015, 59-60.)

8.3.1 Vertaistukea verkosta

Lapset ja nuoret omaksuvat nopeasti uusia medioita ja teknologiaa, ne myös muuttavat sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja. Älypuhelimia ja verkkoa on alettu pitää jo itsestäänselvyytenä, eikä ainoastaan viestintävälineenä. Verkko-yhteisöt, kuten esimerkiksi verkkopelaamiseen tai keskustelut verkkosivulla ovat luoneet tilan jossa on mahdollisuus ilmaista itseään, kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan ja luoda läheisiäkin suhteita muihin saman kiinnostuksen kohteen jakaviin ihmisiin. Verkossa on mahdollista esiintyä nimettömänä tai omalla nimellä, nimettömyys antaa mahdollisuuden päästä keskusteluihin mukaan ikään kuin puhtaalta pöydältä, ilman ennakkoluuloja esimerkiksi ulkonäköön liittyen. Kasvottomasti käytävä keskustelu voidaan kokea hyvin vapauttavaksi, rehelliseksi, häiriöttömäksi ja avoimeksi kommunikaatiokeinoksi tuoda omat tunteensa julki. Verkkoihmissuhteet saattavat myös katketa äkillisesti, lisäksi osa tiedosta jota ryhmänjäsenestä kaipaa jää rivienvälistä pääteltäväksi, koska puuttumaan jäävät ilmeet, eleet ja äänenpainot. (Jokela & Pruuki 2010, 72-73.)

Nuorisotyöntekijöillä on myös tärkeä rooli nuorten verkkomaailmassa, pedagogisesti se kiteytyy samantapaisiin lähtöasetelmiin kuin muukin nuorisotyö. Aikuisilla on kasvatusvastuu, nuorisotyötä ei tehdä verkossa, vaan sen välityksellä. Nuorisotyöllisesti verkon avulla kasvatuksellisuus ulottuu myös sinne, missä nuoret valitsevat itse olla. Työmuotona se on täydentävää, ei korvaavaa. Nuoret liikkuvat verkossa päivittäin, erityisesti sateenkaarinuorille tiedon etsiminen ja nimettömänä keskustelu on merkityksellistä. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? -tutkimuksessa selvisi, että nuoret kokevat voivansa olla avoimia seksuaalisesta suuntautumisestaan ja sukupuoli-identiteetistään. Verkon kerrottiin olevan muiden sateenkaarinuoriystävien jälkeen se paikka, jossa nuoret pystyivät olemaan avoimia itsestään. Verkossa voi myös altistua asiattomalle kohtelulle ja häirinnälle, kyselyyn vastanneista nuorista 55% oli kohdannut asiattontä kohtelua ja 40% transnuorista oli saanut pyynnön lähettää alastonkuvan tai riisuutua kameran edessä. Nämä osuudet ovat huomattavasti suurempia kuin heteroseksuaalisten vastaajien kohdalla. (Jokela & Pruuki 2010, 159; Alanko 2014, 34.)

8.3.2 Sateenkaareva-sanasto

Sateenkaareva-sanasto käsittää keskeisiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevia käsitteitä ja termejä. Jokaisen ihmisen kokemus itsestään on ainutlaatuinen ja jokaisella ihmisellä on oikeus määritellä tai olla määrittelemättä oma sukupuoli-identiteetti ja seksuaalinen suuntautumisensa). Sanasto on muuttunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana ja termien kirjavuus kuvastaakin hyvin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen moninaisuutta. (Hlbtqi-sanasto 2013; Väisänen 2014).

Suomen kielen lautakunta on myös ottanut kantaa sukupuolineutraalin kielenkäytön edistämiseksi ja se haluaa edistää sukupuolesta riippumatonta kielenkäyttöä. Lautakunta suosittelee uusia tehtävänimikkeitä luodessa sukupuolineutraaleja ilmauksia. Yhteiskunnan ja sukupuoli-roolien muuttuessa on sukupuoleen viittavia ammattinimikkeitä karsiutunutkin jo pois, kuten esimerkkinä luottamusmies on tämän päivän virallisessa puhe- ja kirjoituskielessä luottamushenkilö ja lehtimies ovat vakiintuneet toimittajaksi. (Suomen kielen kannanotto sukupuoli-neutraalin kielenkäytön edistämiseksi 2007.) Opinnäytetyöni tutkimustuloksista selvisi, että sateenkaareva-sanasto koetaan osin haastavaksi ja sanastosta ei ole tietoa. Olenkin kerännyt opinnäytetyöni loppuun liitteeksi sateenkaarevaa sanastoa.

9 Opinnäytetyön tutkimustulokset

Seuraavaksi tulevat opinnäytetyön tutkimusosuus, jossa on sähköisellä kyselyllä tutkittu Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden asenteita ja tietoja sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Tutkimusosuudessa on myös haastateltu neljää Vantaan sateenkaarevissa nuorten illoissa käyvää nuorta.

9.1 Tulosten eettisyys ja luotettavuus

Nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden sähköinen kysely lähetettiin yleisesti käytetyllä Webropol-kyselytyökalulla. Koska kysely lähetettiin yli 80 henkilölle ja vastauksia tuli 23, oli otanta niin suuri, että pystyn kertomaan opinnäytetyössäni myös sukupuolijaottelun ja vastaajien anonymiteetti säilyy silti. Webropol-työkalussa tehdessä kyselyjä, voi itse määritellä hyvin pitkälle mitä tietoja vastaajista on saatavilla. Omassa kyselyssäni vastaajilla oli täysi anonymiteetti, eikä yksittäisiä vastaajia pysty jäljittämään. Kysely on myös luotettava, koska kysely lähetettiin Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijöiden henkilökohtaisiin työsähköposteihin, tällöin vaaraa siitä, että kuka tahansa vastaisi on olematon. Opinnäytetyöni tutkimusosuus vastaa siihen, mikä on tämän hetkinen Vantaan kaupungin nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden käsitys sateenkaarevasta nuorisotyöstä, asenne sitä kohtaan ja toiveet lisätiedonsuhteen sateenkaarevasta nuorisotyöstä.

Opinnäytetyössäni olen haastatellut neljää Vantaan sateenkaareissa nuorten illoissa käyvää nuorta. Opinnäytetyön tulosten kannalta oli tärkeää saada myös nuorten ääni ja mielipiteet kuuluviin. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, mutta haastattelutilanteessa ei kysytty nuorten sukupuolta tai ikää. Nuorten luottamuksen säilyttäminen oli myös tärkeää, koska työskentelen heidän kanssaan viikoittain, oli heihin jo olemassa luottamussuhde. Vanhemmille lähetetyssä nuoren haastattelulupakaavakkeessa ei kerrottu erikseen, että haastattelun aihe on sateenkaareva nuorisotyö, vaan kerrottiin ainoastaan opinnäytetyöstä Vantaan kaupungin nuorisotyössä.

9.2 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt määrällistä tutkimusta ja laadullista tutkimusta. Keväällä 2016 Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijöille teetettiin kysely sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Kysely lähetettiin sähköpostilla, jossa oli hyperlinkki sähköiseen Webrooli-kyselyyn. Kysely kohdistettiin nimenomaan niille työntekijöille, jotka työskentelevät nuorten kanssa päivittäin. Kysely lähetettiin Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden niille työntekijöille, jotka työskentelevät nuorten parissa. Esimerkiksi toimistohenkilökunnalle ei lähetetty kyselyä. Sähköpostilistoilla on paljon päällekkäisyyksiä, joten sen perusteella ei voi arvioida monelle henkilölle sähköpostilla lähetetty kysely todellisuudessa meni. Vantaan kaupungin nuorisopalveluissa työskenteli kyselyn lähettämishetkellä noin 90 vakituistatyöntekijää ja noin 30 määräaikaistatyöntekijää, vastaajia oli 23 henkilöä. Kyselyyn oli aikaa vastata kaksi viikkoa, jonka aikana lähetettiin yksi muistutussähköposti.

Sateenkaareva nuorisotyö Vantaan kaupungilla-kyselyssä oli neljä taustatietokysymystä, jossa selvitettiin vastaajien ikä, sukupuoli ja koulutustaso, sekä tiesivätkö he mitä tarkoittaa sateenkaareva nuorisotyö termi. Kyselyssä oli kaksi monivalintakysymystä, joissa oli väittämiä. Näiden lisäksi kyselyn lopussa oli kaksi avointa kysymystä.

Tässä opinnäytetyössä osa aineistosta kerättiin kyselyllä, joka tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Sillä tarkoitetaan sellaista kyselyä, haastattelua, tai havainnointia jolla aineisto kerätään standardoidusti ja jossa kohdehenkilöt muodostavat näytteen tai otoksen tietystä perusjoukosta. Kyselytutkimuksessa on paljon etuja, sen avulla voidaan saada laaja tutkimusaineisto, jossa on paljon vastaajia ja kysymyksiä. Haittoja siinä voi olla se, että et voi varmistua kuinka vakavasti vastaaja vastaa kysymyksiin, onko vastaaja ymmärtänyt kysymyksen tai tietääkö vastaaja ennalta mitään kysytystä aiheesta. (Hirsijärvi & Remes & Saja-vaara 2007, 188-190.)

Tutkimushaastattelun lajeja on useita, opinnäytetyössäni nuorten haastattelutyyppiä valikoitui luonnostaan teemahaastattelu. Teemahaastattelun oletus on siinä, että tutkittavat ovat kokeneet tai läpikäyneet tietyn asian tai prosessin ja tutkija tietää tutkittavan asian raken-

teet ja prosessin. Haastattelussa käydään läpi kaikki valitut teemat, mutta jokaisessa haastattelussa saattaa järjestys, laajuus, kysymisen tapa ja sanamuodot vaihdella riippuen itse haastateltavan tavasta ja halusta kertoa asiat. Etukäteen ajateltu haastattelurunko auttaa varmistamaan, että tutkija saa tutkimusongelman kannalta merkityksellistä tietoa, mutta kysymyksenasettelussa voidaan käyttää myös intuitiivisia havaintoja kysymyksenasettelun pohjana. Haastattelu on myös keskustelua, normaalissa tilanteessa keskustelun osapuolet ovat yhdenvertaisia, mutta tutkimustarkoituksessa on haastattelijalla ohjat keskustelussa. Haastattelun ja kyselyn avulla voidaan saada selville mitä henkilöt tuntevat, uskovat ja ajattelevat. (Mentelmä viidakon raivaajat 2011, 80-83; Hirsijärvi ym. 2017, 202,207.)

10 Tutkimuskysymykset

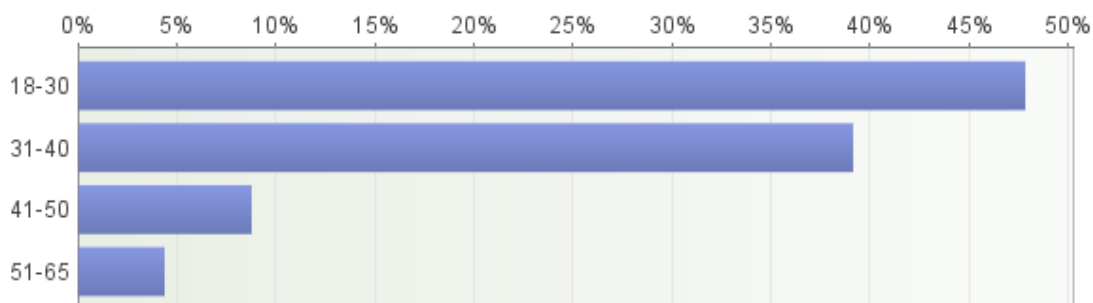
1. Millä tavalla Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden toiminnassa näkyy sukupuoli- ja seksuaalivähemmistönuorten huomioiminen?
 - Tällä tutkimuskysymyksellä halusin selvittää sitä, millä tavalla sateenkaarinuorten huomioiminen näkyy nuorisopalveluissa niissä paikoissa joissa nuoret käyvät, kuten nuorisotalot. Sähköisessä kyselyssä kysyttiin esimerkiksi siitä, kerrotaanko nuorille sateenkaarevista nuorten illoista tai näkykö se mainoksina seinillä tai onko käytössä sukupuolineutraalit vessat.
2. Millä tavalla sateenkaarinuorten osallistumista Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden järjestämiin avoimiin nuorten iltoihin voisi edistää?
 - Tämä tutkimuskysymys valikoitui, koska etukäteen oli jo jokseenkin tiedossa se, että Vantaan kaupungin nuorisotiloissa on kehittämiskohteita sateenkaarevien nuoreten huomioimisessa. Halusin selvittää työntekijöiden omia ajatuksia ja mielipiteitä siitä, miten he kokevat asian todellisuudessa.
3. Miten nuorisotyössä voi tukea sateenkaarinuoren erityistarpeita?
 - Kolmas tutkimuskysymyksen liittyi niihin konkreettisiin tekoihin, joita olen teoriaosuudessa tuonut esille, kuten nimilistojen muuttaminen sukupuolisensitiiviseksi.

11 Vantaan kaupungin työntekijöiden tutkimuskyselyn tulokset

Seuraavaksi kerron sähköisenkyselyn tuloksia, jotka olen avannut prosentteina jokaisen kuva-kaavion yläpuolelle.

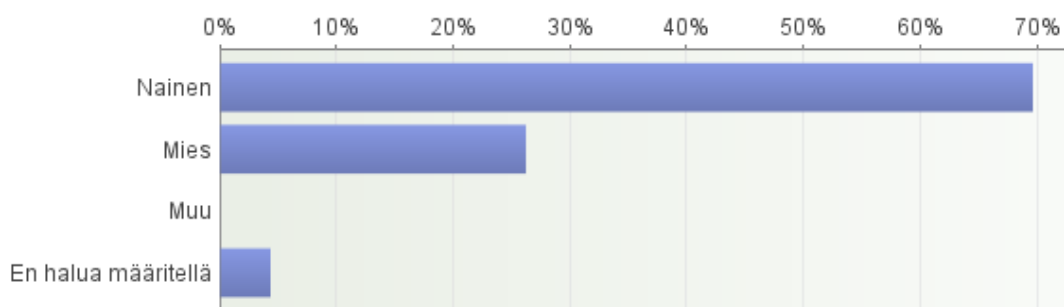
11.1 Kyselyn tulokset kuvioina ja avattuna

Kyselyn vastaajista oli 48 % 18-30 vuotiaita 39 % oli 31-40 vuotiaita, 9 % oli 41-50 vuotiaita ja vain 4 % oli 51-65 vuotiaita. Vastaajista melkein puolet oli melko nuoria, eli alle 30 vuotiaita.

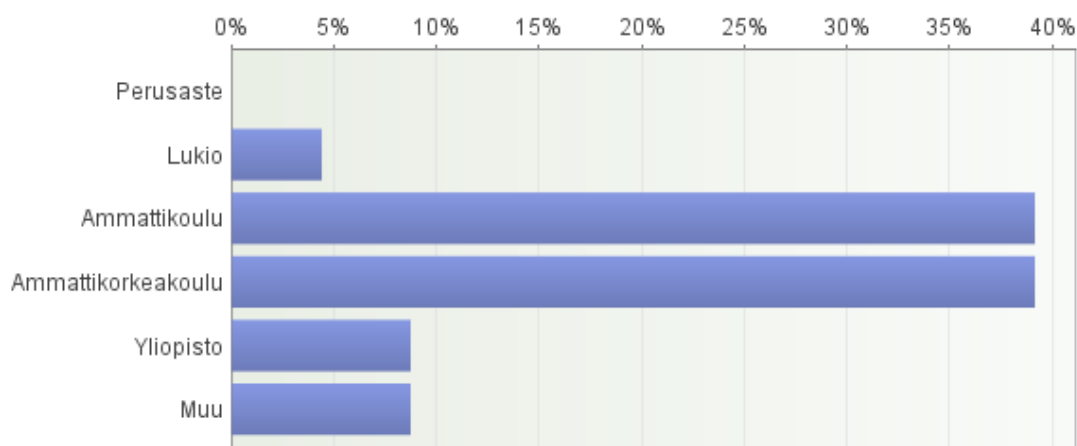
Kuvio 1: Vastaajien ikä.

Vastaajista naisia oli selvästi enemmistö, eli 70 % ja miehiä vastaajista oli 26 %, 4 % ei halunnut määritellä sukupuoltaan.

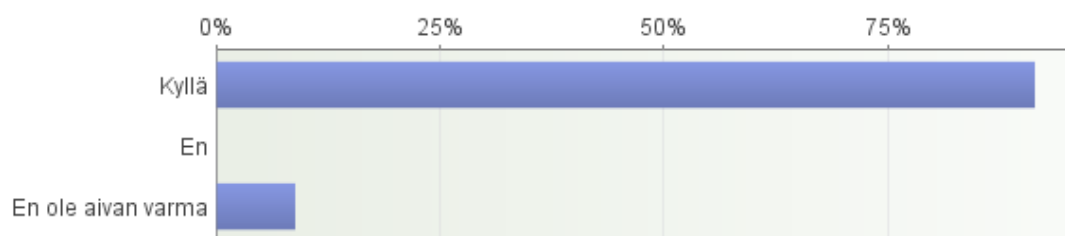
Kuvio 2: Vastaajien sukupuoli.

Kysyttäessä koulutustasoa, vastaajista oli käynyt ammattikoulun 39% ja ammattikorkeakoulun 39%. Yliopistokoulutuksella työskenteli 9 % ja muulla (opistotaso) 9 %. Lukio koulutuksella vastaajista oli 4%.

Kuvio 3: Vastaajien koulutustaso.

Kysyttäessä, tietääkö vastaaja mitä tarkoittaa sateenkaareva nuorisotyö vastaajista suurin osa, eli 91 % vastasi kyllä ja 9 % en ole aivan varma. Jos vastaaja vastasi kyselyssä kysymykseen kyllä, oli hänet myös ”pakotettu” vastaamaan avoimeen kysymykseen. Tällä keinolla haluttiin vähentää huijauksen mahdollisuutta, koska kysymys piti myös selittää omin sanoin. Valtaosassa vastauksia osattiin nimetä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja varsinkin monessa vastauksessa painotettiin nuoren kohtaamista omana itsenään. Vain yhdessä avoimessa vastauksessa asia ei ollut vastaajalle selkeä. Tuloksista voi päätellä, että Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijät tietävät sateenkaarevan nuorisotyön peruseräteet.

Kuvio 3: Tiedän mitä tarkoittaa sateenkaareva nuorisotyö.

Alla olevassa kuviossa vastaajia ohjeistettiin vastaamaan väittämiin oman työpisteen näkökulmasta. Ensimmäiseen kysymykseen pyydettiin vastaamaan ”en voi vastata” jos vastaajan työpisteellä ei ollut käytössä nimilistoja nuorille ollenkaan.

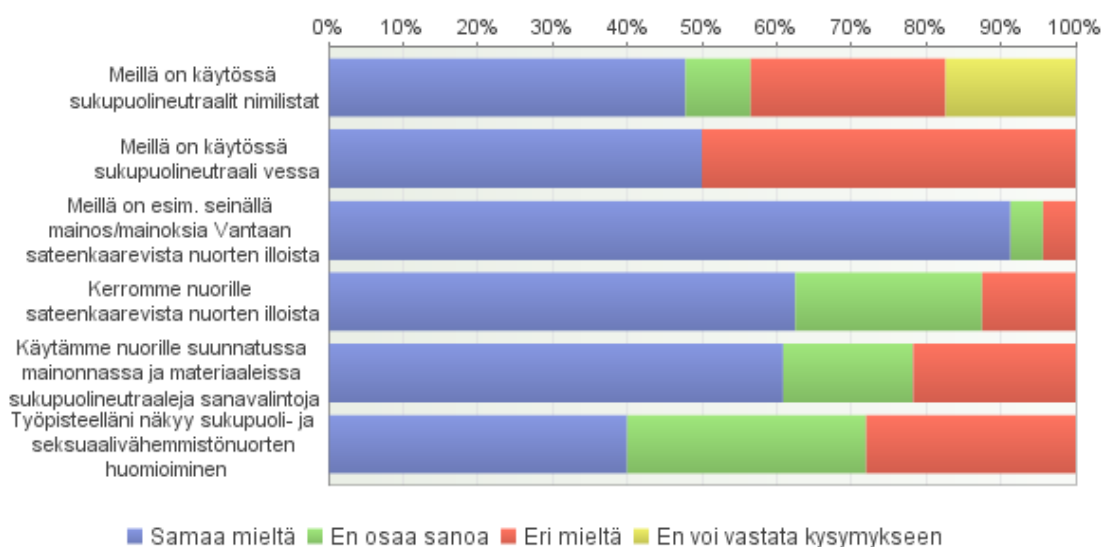
Vastaajista suurin osa, eli 48 % totesi sukupuolineutraalien nimilistojen olevan käytössä, 26 % oli erimieltä, 17 % ei voinut vastata kysymykseen, koska nimilistat eivät olleet heillä käytössä. Vain 26 % prosenttia oli eri mieltä, eli sukupuolineutraaleja nimilistoja ei ole käytössä, vaikka se olisi mahdollista. Sukupuolineutraalivessa löytyy 50 % vastaajien työpisteistä ja 50 % sitä ei löydy.

Vantaan kaupungin sateenkaarevien nuorten iltojen tai jonkin muun tahon järjestämää sateenkaarevaa nuorisotoimintaa mainostetaan työpisteillä hyvin. Tähän vastasi suurin osa ”samaa mieltä” joka on 91 % vastaajista, ”eri mieltä” oli 4 % ja kysymykseen ei osannut vastata 4 % vastaajista.

Vastaajista enemmistö, eli 62 % vastasi kertovansa sateenkaarevista nuorten illoista eteenpäin muille nuorille, 25 % ei osannut sanoa ja 12 % oli eri mieltä.

Sukupuolineutraaleja sanavalintoja mainonnassa vastasi käyttävänsä enemmistö vastaajista, eli 61 %, eri mieltä oli 22 % ja 17 % ei osannut sanoa. Kysymyksenasettelussa ei selitetty mitä kyseinen sana ”sukupuolineutraali” tarkoittaa, tuloksista voi päätellä, että 17 % vastaajista ei tiennyt välttämättä sen merkitystä.

Vastaajista vain alle puolet, eli 40 % vastasi, että työpisteellä huomioidaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuoret. 32 % ei osannut sanoa ja 28 % vastaajista oli eri mieltä.

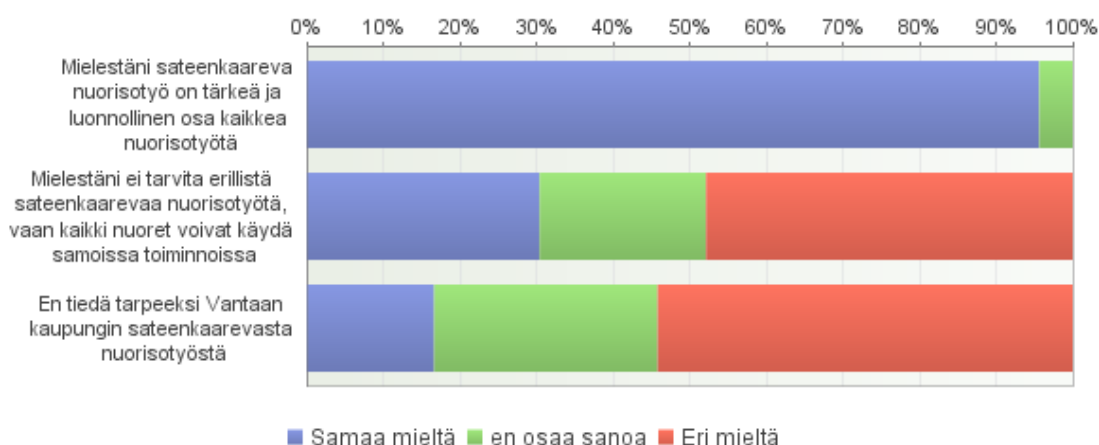
Kuvio 4: 6 väittämää sateenkaarevasta nuorisotyöstä.

Alla olevassa kuviossa tulokset kyselyn kysymyksestä, jossa kolmessa väittämässä tiedusteltiin sateenkaarevaan nuorisotyöhön kohdistuvia asenteita.

Vastaajista valta osa, eli 96 % oli sitä mieltä, että sateenkaareva nuorisotyö on tärkeää ja luonnollinen osa kaikkea nuorisotyötä, 4 % ei osannut sanoa. Tästä voi päätellä, että Vantaan kaupungin nuorten ja lasten parissa työskentelevillä henkilöillä on halua ja tahtoa tehdä sateenkaarevasta nuorisotyöstä luonnollinen osa kaikkea toimintaa.

Vastaajista noin puolet, eli 48 % oli sitä mieltä, että tarvitaan erillistä sateenkaarevaa nuorisotyötä, 30 % oli sitä mieltä, että sitä ei tarvita ja 22 % ei osannut sanoa.

Vastaajista yli puolet, eli 54 % oli sitä mieltä, että tietää tarpeeksi Vantaan sateenkaarevasta nuorisotyöstä, 29 % ei osannut sanoa ja 17 % ei tiennyt siitä tarpeeksi. Tämä ei kuitenkaan kerro tuloksia siitä, mistä muusta sateenkaarevasta nuorisotyöstä vastaajat tietävät

Kuvio 5: 3 väittämää.

11.2 Avoimet kysymykset kyselyssä

Kyselyn kaksi viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastasi 14 henkilöä. Avoimet kysymykset vastaavat tutkimuskysymykseen: ”Millä tavalla sateenkaarinuorten osallistumista Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden järjestämiin avoimiin nuorten iltoihin voisi edistää?”

Kysyttäessä millaisia muutoksia omalla työpisteellä tulisi tehdä, jotta sateenkaarisensitiivinen työote olisi luonnollinen osa kaikkea toimintaa, saatiin seuraavia tuloksia:

Kuvio 6: Avoin kysymys 1: Millaisia muutoksia omalla työpisteellä tulisi tehdä, jotta sateenkaarisensitiivinen työote olisi luonnollinen osa kaikkea toimintaa?

Vastaaajan ilmaus	Opinnäytetyöntekijän pelkistys
"Enemmän koulutusta kaikille työntekijöille. Monipuolista toimintaa kaikille nuorille ja erityisesti myös sukupuolisensitiivistä työtä. Keskustelua kaikenlaisten nuorten kanssa. Viestintää ja tiedottamista laajasti kaikille."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta aiheesta työntekijöille ➤ Nuorille sukupuolisensitiivistä toimintaa ➤ Viestintää ja tiedottamista laajasti kaikille
"Kouluttaa työntekijät aiheeseen ja muuttaa ensin heidän asenteensa."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta aiheesta työntekijöille
"Mainonnan sanavalintoihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Sukupuolineutraalives- sa pitäisi mielestäni merkitä selvästi. Osa työntekijöistä tarvitsisi koulutusta aiheeseen liittyen, jotta he osaisivat suhtautua nuoriin tasa-arvoisesti, sekä huomioida sateenkaarinuoretkin. Kaikille taloille tulisi olla selkeä ohjeistus ylemmältä taholta, että asiat on hoidettava, eikä sateenkaarisen- sitiivinen nuorisotyö ole vain kahden ohjaa- jan höpötystä."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mainonnan sanavalintojen huomioi- minen ➤ Sukupuolineutraalit vessat ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta ➤ Nuorisotaloille ohjeistus sateenkaa- risensitiivisestä nuorisotyöstä
"Ottaa enemmän esille asiaa nuorten kans- sa, enemmän esim. teemapäiviä."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Puhua aiheesta nuorten kanssa
"Meidän pisteellä mielestäni sateenkaari- sensitiivinen työote näkyy vahvasti. Meillä käy muutama sateenkaareva nuori ja ovat kiittäneet meitä siitä, että hyväksymme heidät juuri sellaisina kuin ovat. Tärkeintä on ylläpitää suvaitsevaisuutta nuorisotalol- la."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuorisotalon ilmapiirin ylläpitämi- nen suvaitsevaisena
"Saada lisää tietoa asiasta!"	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta
"No ne vessat."	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sukupuolineutraalit vessat

<p>”Työpisteellämme voisi kouluttaa henkilökuntaa sateenkaarevien nuorten kohtaamisessa jos jollain on henkilökohtaisia ennakoluuloja tai ennakkokäsityksiä. Riittävän turvallinen ja suvaitseva ilmapiiri mahdollistaa kaikkien, KAIKKIEN kohderyhmään kuuluvien nuorten osallistumisen toimintaan. Silloin sateenkaareviakaan nuoria ei tarvitse eritellä eikä eriyttää omiin toimintoihinsa, vaan toiminta olisi samaa kuin kenelle muullekin nuorelle.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta ➤ Turvallinen ja suvaitseva ilmapiiri nuorisotaloissa
<p>”Itse en koe, että esimerkiksi vessoja tarvitsisi välttämättä muuttaa sukupuolineutraaleiksi. Eikä sukupuolettomat nimelistatkaan varmaankaan ole kovin suuri kynnyskysymys monelle. Tärkeämpänä näen sen, että nuorisotilalla vallitsee avoin ja suvaitsevainen ilmapiiri, jossa jokainen voi olla oma itsensä ja että nuoret kohdataan yksilöllisesti. Nuorisotiloilla voisi olla enemmän suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuorisotilalla avoin ja suvaitsevainen ilmapiiri ➤ Nuorten kohtaaminen yksilöllisesti ➤ Nuorisotiloille enemmän suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja
<p>”Kävijälistan muuttaminen siten, ettei eritellä tyttöjä ja poikia. Työntekijöiden tiedottaminen (kaikilla ei välttämättä ole myönteinen asenne sukupuolineutraaliuuteen).”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sukupolineutraalit kävijälistat ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta
<p>”Minusta suurin osa toiminnoista on sateenkaarisensitiivistä työtä joten se on myös luonnollista.”</p>	
<p>”Voisimme kertoa enempi Sateenkaarevien ohjaajan kanssa yhdessä.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kertoa nuorille enemmän aiheesta
<p>”Työntekijöiden maailmankuvaa ja tietämystä tulisi avartaa ja tietoa lisätä mahdollisimman paljon.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta

<p>”Työntekijöiden kouluttaminen ensiarvoista. Työntekijät tarvitsevat työkaluja ja ymmärrystä asioista, jotta voisivat tehdä työtä sen eteen, että esim. sukupuolineutraalius ja muu asiaan liittyvä tulee osaksi joka päiväistä työtapaa. Tietyt tavat ovat niin pinttyneet meidän päähämme, että niihin varmasti tarvitaan tukea ja opastusta. On myös asioita joihin on työntekijätasolla vaikea vaikuttaa, joten ensisijaisen tärkeää on saada johto ymmärtämään, mistä on kyse. Pahimmassa tapauksessa tarvitaan ehkä myös asennemuutuskoulutusta joidenkin osalta.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koulutusta työntekijöille aiheesta ➤ Nuorisopalveluiden johtoryhmän ymmärrys aiheesta
--	--

Kysyttäessä koetko kaipaavasi koulutusta sateenkaarevasta nuorisotyöstä, jos koet, niin millaista? Vastaajia oli 14, joista 1 vastasi tyhjää.

Kuvio 7: Avoin kysymys 2: Koetko kaipaavasi koulutusta sateenkaarevasta nuorisotyöstä? Jos koet, niin millaista?

Vastaajan ilmaus	Opiskelijan pelkistys
<p>”Perustermiä haltuun, mutta myös yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta olisi hyvä saada tietopakettia.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sateenkaareva sanastosta koulutusta ➤ Yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta tietopaketti
<p>”Jonkinlainen lyhyt puolipäivä koulutus missä vinkkejä miten jutella esim. nuoren kanssa asiasta. (varsinkin jos asia on hyvin henkkoht.)”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Puolipäiväinen koulutus sateenkaarinuoren kohtaamisesta
<p>”Itse en koe kaipaavani enempää koulutusta, ehkä terminologiaa voisi hieman oppia tuntemaan lisää. Mutta voin vastata työyksikköni tuntemuksella, että osa ohjaajista tarvitsisi koulutusta yleissivistävästi aiheeseen liittyen. Esimerkiksi sen, miksei nuorisotiloilla kuultava ”Homoläppä” ole sovelias, vaikka se tuleekin ”poikien juttujen ja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sateenkaareva sanastosta koulutusta ➤ Sateenkaarevuudesta koulutusta

keskinäisten kiusoittelujen" merkeissä."	
"Luulen että on paljon yleisiä asioita joita en tiedä."	➤ Sateenkaarevuudesta koulutusta
"Minulle sateenkaarevat nuoret ovat samantaisia kuin muutkin nuoret, joten en koe tarvitsevani erillistä koulutusta. Toki olisi tärkeää tietää, miten sateenkaarevan nuoren elämä on erilaista ja millaisia vastoinkäymiä he mahdollisesti kohtaavat."	➤ Sateenkaarinuoren erityistarpeista koulutusta
"Kyllä, koska en tiedä paljon asiasta! Aiheeseen liittyvä sanasto!"	➤ Sateenkaareva sanastosta koulutusta
"Ajankohtaisia asioita olisi hyvä tietää mikäli sateenkaarevaan nuorisotyöhön liittyy jotain erityistä, mitä muuten ei työssään muiden nuorten kanssa kuule tai näe."	➤ Tiedotusta aiheesta
"En koe."	
"Kyllä. Olisi kiva saada koulutusta ja tietoa sateenkaarevien nuorten kohtaamisesta ja oikeastaan kaikesta, mitä työhön liittyy."	➤ Sateenkaarinuoren erityistarpeista koulutusta
"En koe tarvitsevani."	
"Haasteena eniten nuorten suvaitsemattomuus. Se että homo ei ole kirosana."	➤ Nuorisotalon nuorille aiheesta koulutusta
"Info pohjaista tietoa."	➤ Infopaketti nuorisotyöntekijöille
"Tieto ei koskaan mene hukkaan :) Yllä mainitsinkin jo jotain."	➤ Sateenkaarevuudesta koulutusta

11.3 Sähköisenkyselyn tutkimusosuuden johtopäätökset

Vastaajien vastaukset ovat aina subjektiivisia, mutta tuloksia tarkastellessa niissä näkyy risti-riitoja. Kyselyn tuloksissa selviää, että 48 % on käytössä sukupuolineutraalit nimelistat, 50 % on käytössä sukupuolineutraali vessa ja 91 % vastasi, että sateenkaarevaa nuorisotyötä mainostetaan työpisteellä. Myös sukupuolineutraaleja sanavalintoja mainonnassa vastasi käyttävänsä 61 % vastaajista. Kuitenkin vain 40 % vastaajista koki, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuoret huomioidaan työpisteellä. Tuloksista voi päätellä, että vastaajat kokevat huomioimisen olevan myös henkistä, eikä pelkästään konkreettisia asioita joita voi silmällä nähdä. Tai he eivät osaa yhdistää esimerkiksi sukupuolineutraalin vessan olevan sateenkaarinuoren huomioimista. Myös vahvasti esiin noussut koulutuksen tarve saattaa laskea tunnetta

siitä, että sateenkaarinuoria ei huomioida riittävästi. Kun taas nuorten haastattelussa tuli ilmi, että sateenkaarevat nuoret kaipaavat nimenomaan konkreettisia silmillä nähtäviä asioita muutettavaksi, kuten sukupuolineutraalit vessat.

Kyselyn kaksi viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastasi 14 henkilöä. Avoimet kysymykset vastaavat tutkimuskysymykseen: ”Millä tavalla sateenkaarinuorten osallistumista Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden järjestämiin avoimiin nuorten iltoihin voisi edistää?”

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä kysyttiin Millaisia muutoksia omalla työpisteellä tulisi tehdä, jotta sateenkaarisensitiivinen työote olisi luonnollinen osa kaikkea toimintaa. Vastajia oli 14, joista 8 toivoi lisää koulutusta sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Nuoret oli huomioitu hyvin vastauksissa, vastaajista 4 toivoi keskustelua aiheesta nuorten kanssa ja/tai teemoja aiheesta nuorisotaloille, 3 vastaajaa sanoi nuorisotilan ilmapiirin luomisen suvaitsevaiseksi olevan tärkeää, sukupuolineutraaleja vessoja toivoi 2 vastaajaa. Yhden kerran mainittiin viestintä ja tiedottaminen aiheesta, mainonnassa sanavalintojen sukupuolisensitiivinen valinta, nuorisotaloille ohjeistus sateenkaarisensitiivisestä nuorisotyöstä, nuorten kohtaaminen yksilöllisesti ja nuorisopalveluiden johtoryhmän ymmärrys aiheesta.

Toisessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin millaista koulutusta nuorisotyöntekijät kokivat tarvitsevänsä sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Vastaajista 3 kaipasi sateenkaarevasta sanastosta koulutusta, 3 sateenkaarinuoren kohtaamisesta, 3 sateenkaarevuudesta laajemmin. Vastaajista 2 toivoi infopakettia aiheesta nuorisotalolle. Yhden kerran mainittiin tiedotus aiheesta ja nuorisotilan nuorille koulutusta aiheesta. Opinnäytetyöni loppuun olen koonnut liitteeksi sateenkaarevaa sanastoa.

12 Nuorten haastattelut

Halusin opinnäytetyöhöni myös laadullista tutkimustulosta haastatteleamalla Vantaan kaupungin sateenkaarevissa nuorten illoissa käyviä nuoria. Tarkoitukseni oli aluksi haastatella kolmea nuorta, mutta opettajan suosituksesta haastattelin lopulta neljää eri nuorta.

Ennen haastattelua lähetin kaikille nuorille heidän omasta toiveestaan haastattelukysymykset, kaikki nuoret kokivat haastattelutilanteen jännittäväksi, joten vastausten etukäteen pohtiminen auttoi jännityksessä. Nuoret olivat haastatteluhetkellä iältään 16-17 vuotiaita ja kaikki nuoret olivat käyneet sateenkaarevissa nuorten illoissa aktiivisesti. Nuoret valikoituvat haastateltaviksi sen mukaan, ketkä olivat käyneet toiminnassa jo pidemmän aikaa. Kysyin jokaiselta nuorelta henkilökohtaisesti, haluaisivatko he osallistua minun opinnäytetyöhöni ja kaikki nuoret suostuivat heti ja olivat hyvin innoissaan ja otettuja asiasta.

Nuoret toimittivat ennen haastattelua kirjallisen luvan haastatteluun, jonka oli allekirjoittanut huoltaja. Haastattelu paikaksi valitsisin nuorille tutun ympäristön, joka oli Tikkurilassa sijaitseva Tonttulan nuorisotila, jossa Vantaan sateenkaarevat nuorten illat pidetään. Aikataulustyistä yhden haastattelun jouduin pitämään Tikkurilan nuorisotilalla, joka on aivan Tonttulan vieressä. Haastatteluihin olin varannut virvokkeita ja pientä naposteltavaa. Ennen virallisen haastattelun alkamista, juttelin nuorten kanssa niitä näitä, jotta he hieman rentoutuisivat. Kyselin muun muassa kuulumisia koulusta ja kerroin opinnäytetyöstäni ja alkavasta haastattelusta uudestaan. Haastatteluja litteroidessa tein samalla havainnointia keskustelusta ja muistiinpanoja. Itse opin tästä sen, että jatkossa en yritä täyttää hiljaisia hetkiä omalla puheella liiaksi, vaan nuorelle pitää muistaa antaa aikaa miettiä omaa vastaustaan rauhassa.

Haastattelumateriaalin ulkopuolella nuorten kanssa keskusteltiin ja ihmeteltiin jännittämistä. Neljästä haastelevasta kolme sanoi ääneen tilanteen olevan jännittävä ja he myös itse olivat siitä ihmeissään kuinka jännittyneitä olivat. Nuoret olivat minulle etukäteen tuttuja, joten oletin haastattelujen sujuvan melko kivuttomasti. Minut yllätti lopulta se, kuinka paljon sain kaivaa tietoa ja vastauksia nuorilta haastattelutilanteessa. Vaikka nuori olisi muuten sosiaalinen ja puhelias, se ei tarkoita sitä, että haastattelutilanteessa hän toimisi samalla tavalla. Litterointia tehdessä huomasin olleeni itse hyvin paljon äänessä, koska yritin laukaista nuoren jännitystä omalla puheella. Toisaalta välillä oli myös paljon hiljaisia hetkiä, jotta nuorella oli aikaa ja tilaa jäsenellä vastaustaan.

12.1 Nuorten haastattelujen tulokset

Seuraavaksi jäsentelen nuorten oleelliset vastaukset, sekä päätelmät vastauksista. Olen nimennyt nuoret planeettojen nimillä Jupiter, Neptunus, Uranus ja Saturnus. Kaikki haastattelut olivat haastattelu hetkellä 16-17 vuotiaita nuoria.

Haastattelukysymykset valikoituivat tutkimuskysymysten ja työntekijöille lähetetyn sähköisen kyselyn kysymysten kautta. Halusin opinnäytetyössäni saada myös nuorten äänen kuuluiin ja haastattelukysymyksillä halusin selvittää niitä samoja asioita joita kysyin työntekijöiltä, mutta kokemusasiantuntijan näkökulmasta.

1. Missä nuorille suunnatuissa vapaa-ajan toiminnoissa käyt tällä hetkellä?

”Jupiter: Tää on aikailla niinku ainoo missä mä käyn, tää on mun tapa päästä ulos sielt kodista. Et mä käyn ehkä joskus koulun jälkeen jossain kodin lähellä siellä.”

”Neptunus: Mä käyn ainoostaan siellä Tonttulassa.”

”Uranus: No enimmäkseen tääl. Koskeeks tää jotain niinku museoita ja sellasii ilmasii alle 18 vuotiaille jos kaupunki tai valtio tukee sitä?” ”Joskus mä eksyn sellasii.”

”Saturnus: No näis torstain illois ja Helsingis välillä lauantaisin useemmin ku keskiviikkosin.”

Kysymyksellä halusin selventää, kuinka merkityksellinen tai ei merkityksetön nuorelle on sateenkaareviin nuorten iltoihin osallistuminen. Neljästä haastateltavasta yksi nuori käy muissakin vapaa-ajan toiminnoissa, mutta kolme muuta haastateltavaa käyvät vain sateenkaarevissa nuorten illoissa. Haastattelussa annoin nuorille esimerkkejä mitä tarkoitin kysymyksellä, esimerkkinä sanoin muun muassa nuorisotilat tai jonkun järjestön toiminta. Neljästä haastateltavasta kolme ei käytä muita palveluita, joten sateenkaareviin iltoihin osallistuminen on heille merkityksellistä.

2. Osaatko kertoa, mistä syystä haluat käydä sateenkaarinuorten illoissa?

”Jupiter: No varmaa toi aika on aika semmonen tärkeä ja se et tää on vähän niinku tutumpi paikka mulle jostain syystä. Ja sit tääl on ollu jo pari kertaa ni alkaa tuntee niit ihmisii ja sitte niinku tulee mielellään tänne.”

”Jupiter: On se kyllä tärkeetä et saa niinku mielipiteitä kuulla ja keskustella asioista.”

”Jupiter: No aikalailla tää on niinku tää yhteisöllisyys ja semmonen et kaikki on hyväksyttyjä tässä meidän porukassa, saa olla erilainen, et uskaltaa olla sit erilainen kans.”

”Neptunus: Siel saa hengata ihmisten kanssa ja tota öö no siel saa kavereita.”

”Uranus: Ehk se on ku on niinku samanlaisii ihmisii tai jotenki et ku ei oo sillee seksuaalivähemmistöille ohjattuu tai niinku semmosta samanlaisii tapahtumii tai mitää mis näkee muit ihmisii ni sit mä tuun tänne.”

”Saturnus: No jotenki ehkä niitten ihmisten kaa niinku just nois torstain jutuiski on vaa paljo enemmän yhteist tai sillee. Et mä en tiedä mist se johtuu mut yleensä just kaikki jotka käy tälläis on sit samal, niinku pyörii muutenki samois piireis. Et esimerkiks just jossain niinku anime harrastuksissa nisit kaikki vaa sattumalta on molemmis tai sillee, et sen takii. Ja sit en mä tiää, mä oon katke- ra homoseksuaali et mä tykkään päästä purkamaan tätä.”

Tällä kysymyksellä halusin selvittää niitä syitä, jotka saavat nuoren palaamaan viikoittain sateenkaareviin iltoihin. Vastauksista nousi esille tärkeimpänä vertaisten kohtaaminen paikassa jossa voi olla oma itsensä, paikka jossa voi keskustella ja vaihtaa mielipiteitä ja yhteisöllisyys. Myös kaksi nuorta mainitsi sen, että koulusta suoraan tullessa on kiva kun on tarjolla ilmainen välipala.

3. Millä tavalla toivoisit esimerkiksi koulussa tai muissa nuorille suunnatuissa toiminnoissa huomioitavan sateenkaarevuuden? Miksi se on/tai ei ole tärkeää?

”Jupiter: No vessat on aika sillee et mua katotaa oudosti jos mä käyn totaniin miesten vessassa, ja sit mun kaverit oli sillee niinku et et sä voi siellä käydä ku sähän et oo poika. Mä olin vaa sillee et no...niin no...niin. Mut tota enemmän se sateenkaarevuus näkyy oppitunneilla, meil on tota yks opettaja joka halua niinku opettaa kaikille vähemmistöistä ja muista terveystiedossa.”

”Neptunus: No ehkä jos ois neutraalei vessoi, ni se ois ihan kiva. Mut en mä tiedä onks sil niinku oppitunneil välii.

”Haastattelija: Miksi se vessa juttu on sulle sit tärkeä?”

”Neptunus: Se on vähän semmonen et öö jos niinku on hirveesti sillee et on poika on poika ja sit menee kuitenkin tyttöjen vessaan. Ja ei sit poikien kaa vessaa halua mennä ku ala-alakoulussa, ku just ala-koulun pojat käy siellä ni ne sit pissaa kuitenkin lattialle.”

”Uranus: No ehk siit pitäs kouluissaki puhuu enemmän ja niinku tuoda asiaa esille ain välil. Joillain tunneilla on ollu niinku mä oon kuullu et on ollu joku video joskus tunnilla ja sit se on siinä et tää on nyt käsitelty ja sit siit on puhuttu ehkä viis minuuttii tai jotain. Mut meil ei kauheesti ollu, meil oli jotain ysil tai kasil meil oli terveystiedontunnilla siitä niinku ihan vähän juttuu ei siit oo niinku puhuttu kauheesti yhtää missää. Et siihen pitäis ainaki ottaa mukaan. Ja, nii ois ehkä hyvä et ois just jotain toimintaa meilleki niinku suunnattu, et mekin ollaan olemassa.”

”Saturnus: Ei oikeestaa siis, se on tasan se yks terveystiedontunti ja se on sillee et on myös homo ja biseksuaaleja ja se on okei. Taidettiin käyttää sanaa transsukupuolinen mä en oo ihan varma... mut tosi monel on vielä transseksuaalisuus ja tällee ja kaikkee mut niinku tosi huonosti edellee. Et sielki se menee siihen et kaikki nää homo lapset joutuu pitää sen tunnin näitten opettajien puolesta

ku ei meidän opettaja ainakaan ollu kuullu ees mistää aseksuaalisuudesta koskaa.”

Tällä kysymyksellä halusin nostaa esille tutkimustulosten tueksi niitä asioita, jotka ovat sateenkaarinuoren arkielämässä merkityksellisiä asioita. Nostin esille tarkoituksella vapaa-ajan lisäksi koulun, koska nuoret viettävät koulussa paljon aikaa. Tähän kysymykseen sain eniten ja pisimpiä vastauksia, nuoret olivat siis selvästi joko pohtineet eniten tätä kysymystä tai aihe on heille tärkeä jolloin siitä on mielipide selkeämpänä kerrottavaksi. Neljästä haastateltavasta kaksi koki sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä juuri puhuta koulussa, tai tieto ei ole ajantasaista.

4. Millä tavalla haluaisit, että torstai-iltojen toimintaa kehitetään?

”Jupiter: No meil on kyl aika semmosta monipuolista, et sit jos me halutaa jostain me voidaa ehdottaa sitte. et kyl tää on aika hyvä niinku tälleenki.”

”Neptunus: Ne on ihan kivoja tällä hetkel. Et en mä tiedä et tarviiks sillee mitää.” ”No ehkä jos se ois neljästä kaheksaan, et se ois tunnin pidempi ne se ois ihan kiva.”

”Uranus: Mun mielest se on aik hyvä just tällee. Siel on niinku ihmisii kenen kaa voi hengaa, syödä pelaa kattoo leffaa, sit ku se on kummiski et aina jos tulee jostain mieleen i voi ehdottaa. Ehk vois oikeestaa käydä jostain vieraita, nyt ei oo käyny kauheesti, meil on välil käyny, se ois ihan jees.”

”Saturnus: No en mä tiä siis toisaalta must niinku oli suhteellisen hyvä et sitä vähän niinku asiaa oli nyt vähemmän ollu, et just käsitellä yhes aiheita ni sen vähentäminen oli ihan ookoo mut mun mielest ei pitäs kuitenkaa luopuu koska mun mielest ainaki se on mielenkiintosta ja mä oon oppinu tosi paljo sitä kautta et vaik just jostain intersukupuolisuudesta ni se oli must tosi mielenkiintosta ja kivaa. Must se kerta viikos on ihan ookoo. Emmä osaa oikee sanoo.”

Tähän kysymykseen vastaaminen tuotti nuorille eniten haasteita vastata. Neljästä haastateltavasta vain yksi käy myös muualla kuin Vantaan toiminnassa ja kukaan heistä ei käy aktiivisesti nuorisotiloilla, joten ymmärrettävästi heillä ei ollut vertailukohtia vastauksen tueksi. Haastateltaville tärkeintä oli muiden nuorten tapaaminen ja vapaa ”hengailu”. Myös sateenkaarevista aiheista keskustelu yhdessä nostettiin esille ja sen sanottiin olevan opettavaista.

5. Millaisten asioiden luulet olevan suurin este, ettei halua/uskalla tulla meidän iltoihin vaikka tietäisikin niiden olemassaolosta?

”No mä ainaki tarttin sen mun kaverin tulee mukaa. Mä pelkäsin et jos mä oon sit yksin jossain nurkassa ja juon jotain teetä. Mä sitä mietin siinä. Ja sit tiettenki et ööö siin on myös se osana et mun kaverit, niin ne sai tietää tosta ja sitte mä jouduin vähän niinku alkaa selittää niille jotain, ei kaikki tietenkää ollu mut se oli vähän sellanen.”

”Neptunus: Ja varmaa voi just olla et ööö pelkää et vanhemmat saa tietää jos ne vanhemmat on sitä vastaan. Se voi olla vähän sillee.”

”Uranus: Ehk ku ei oikee tiiä et mitä odottaa ja sit et muaki jännitti niinku et mitä jos joku saa tietää yhtäkkii sillee et mä en haluis et ne tietää ni seki jotenki.”

”Saturnus: No siis tosi monellahan on sillee et lukee täst sit ne odottaa vuoden tai puolvuotta ja sit vast uskaltaa tulla et mä en tiedä itseasi et mikä siin on mut mul henkilökohtasesti ainaki on, siis tää on tosi kauheeta mut mul on ihan hirveen negatiivinen siis stereotypioita hlbtii ihmisistä ja toisaalta nuorten illoistki. Et sinäänsä mua ainaki pelotti et millasii ihmisii siel on. Niinku siin mieles, mut toisaalt mä tiesin et mul ois varmaa kivaa siellä... et mä en oikee tiiä siis no ainaki toi Tonttulan locatio on vähän outo ja vaikee mut mä luulen et toi video juttu vois toimii.”

”Saturnus: Mä en oikeesti ees tiiä, mä mietin kans et kotiolothan voi olla. Ainaki ”Plutolla” on just sillee, se haluis tulla mut se ei voi koska miten se selittää sen porukoille et se tulee Vantaalle johonki nuorten iltaan ni on vähän outoa.”

Tällä kysymyksellä halusin selvittää niitä syitä, miksi nuori ei välttämättä uskalla tai halua tulla nuorten iltaan joka on kohdennettua nimenomaan sateenkaarinuorille. Nuoret toivat esille leimaantumisen, kodin vastustuksen ja oman jännittämisen. Keskustelua käytiin myös siitä, että on helpompi tulla kaverin kanssa kuin yksin. Myös verkkosivujen ja facebook-sivujen puuttuminen mainittiin. Nuoret olisivat halunneet nähdä ennakkoon valokuvia illoista, helpottamaan jännitystä. Alkuvuodesta 2016 perustettiin Vantaan Sateenkaarevat illat facebook-sivut.

13 Opinnäytetyön tulosten yhteenveto

Työntekijöiden sähköisenhaastattelun tuloksista voidaan todeta, että eniten kaivataan lisää koulutusta työntekijöille sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Eniten koulutusta kaivatan sateenkaarinuoren kohtaamisesta ja sateenkaarevasta sanastosta. Nuorisotyöntekijät kaipaavat konkreettista apua siihen, miten sateenkaarevuudesta voi keskustella nuorten kanssa. Mielenkiintoinen tieto kyselystä on myös se, että sen avasi 23 vastaajan lisäksi 34 henkilöä, jotka eivät syystä tai toisesta vastanneet kyselyyn, vaan katsoivat vaan kysymykset.

Kolmas tutkimuskysymykseni ”Miten nuorisotyössä voi tukea sateenkaarinuoren erityistarpeita?” jäi nuorisotyöntekijöille teetetyssä kyselyssä vaille selkeää vastausta. Nuorten haastatte- luissa tähän tutkimuskysymykseen tuli hyviä vastauksia, kun nuorelta kysyttiin: ”Millä tavalla toivoisit esimerkiksi koulussa tai muissa nuorille suunnatuissa toiminnoissa huomioitavan sa- teenkaarevuuden? Miksi se on/tai ei ole tärkeää?” Neljästä haastateltavasta kaksi nosti esille sukupuolineutraalien vessojen tärkeyden ja kaksi nosti esille sen, että aiheesta pitäisi puhua enemmän ja kohdennettua toimintaa pitäisi järjestää enemmän vähemmistöille. Nuoret koke- vat haastattelun perusteella konkreettiset kaikille näkyvät asiat tärkeäksi. Nuorisotyönteki- jöiltä en saanut tähän tutkimuskysymykseen vastausta todennäköisesti siksi, että he eivät osanneet siihen vastata.

Nuorille Vantaan sateenkaarevissa nuorten illoissa käymisen tärkeimmät syyt olivat vertais- nuorten tapaaminen, yhteisöllisyys ja mahdollisuus keskustella sateenkaarevista aiheista, jot- ka koettiin opettavaisiksi. Tärkeäksi koettiin myös se, että on paikka jossa saa olla oma itsen- sä. Myös välipalan tärkeys mainittiin. Illoissa käyminen oli monelle nuorelle henkilökohtainen asia ja siitä ei välttämättä kerrottu ystäville tai perheelle leimaantumisen pelon vuoksi. Nel- jästä haastateltavasta kaksi koki sukupuolitetut vessat itselle ongelmalliseksi, kun taas kah- delle niillä ei ollut merkitystä.

Opinnäytetyöni teoriaosuudesta käy selväksi se, että sateenkaarinuoret kokevat syrjintää ja tuntevat usein etteivät tule nähdyksi ja kuulluksi, sekä he kaipaavat konkreettisia tekoja sekä sanoja. Opinnäytetyöni tutkimustulosten keskeinen tulos oli koulutuksen tarve sateenkaare- vasta nuorisotyöstä. Voidaan päätellä, että nuorisotyöntekijöiden tietämättömyys vahvistaa nuorena sitä tunnetta, ettei hän tule kuulluksi ja nähdyksi. Osaltaan tämä johtuu siitä, että nuorisotyöntekijät eivät koe heillä olevan tarpeeksi osaamista aiheesta. Tämä aiheuttaa ta- hattoman tapahtumaketjun, joka voidaan korjata kouluttamalla työntekijöitä sateenkaarevas- ta nuorisotyöstä.

14 Pohdinta

Kuten opinnäytetyössäni totesin, sateenkaarevaa nuorisotyötä tehdään Suomessa vielä suhteellisen vähän kuntien tai kaupunkien itsensä järjestämänä. Toiminnan toteuttaminen on monesti järjestöjen vastuulla. Pääkaupunkiseudulla sateenkaarevaa nuorisotoimintaa Vantaan lisäksi järjestää HeSeta, Espoon kaupunki ja Helsingin kaupungin Nuorisoasiankeskus. Vantaan kaupunki on alusta asti tehnyt sateenkaarevaa nuorisotoimintaa yhteistyössä HeSetan ja Espoon kaupungin kanssa ja muitakin moniammatillisia yhteistyökuvioita kehitellään jatkuvasti. Esimerkkinä Espoon sateenkaarevassa nuorisotila Kirjavassa on ollut onnistunutta yhteistyötä seurakunnan kanssa ja tätä kokeillaan myös Vantaalla. Resurssit ovat monesti toimintojen ylläpitämisen esteenä, joten yhteistyö järjestöjen ja esimerkiksi seurakunnan kanssa saattaa olla koko toiminnan onnistumisen elinehto. Kun tehdään mitä tahansa nuorisotyötä on moniammatillinen yhteistyö tärkeää ja se antaa aina enemmän kun ottaa. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puolesta puhuminen ja epäkohtien esille nostaminen on myös yhteiskunnallisesti merkittävää. Nuorten maailmankuvaan voi vielä vaikuttaa ja tästäkin syystä sateenkaareva nuorisotyö on tärkeää. Sateenkaarinuorten erityistarpeiden huomioiminen ja sukupuolisensitiivinen työote tulisi olla luonnollinen osa kaikissa nuorisotyön eri muodoissa. Myös uudessa nuorisolaissa, joka tulee voimaan 1.1.2017 on yhtenä keskeisenä teemana yhdenvertaisuus ja se pitää sisällään myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt.

Opinnäytetyössäni olen päässyt käyttämään lähteenä aikaisemmista opiskeluajoista mieleen jäänyttä opetaajaa Juha Kilpistä (2015, 140.), hän piti meille kurssin, jonka teemana oli seksuaalisuus. Kurssilla puhuttiin paljon muustakin kuin seksuaalisuudesta, mutta minulle on jäänyt elävästi mieleen hänen intensiivinen tapansa opettaa ja päästä iholle, hyvällä tavalla. Hän puhuu kirjassaan siitä, että sosiaalityön tulee olla ihmisoikeustyötä ja olla niiden äänenä ja puhua niiden sanoja, joiden ääni ja sanat muuten jäävät kuulematta. Mielestäni edellä oleva lause on yksi opinnäytetyöni hienoimpia ja se on sellainen ohjenuora, motto, tavoite, päämäärä tai mitä vain, joka jokaisella sosiaalialalla työskentelevällä tulisi olla mielessä, aina.

Tämän prosessin aikana olen myös kantanut kirjoja kotiin, vain todetakseni, että ne ovat liian vanhoja ja sisällöltään hyvin kaukana omasta teemastani, jotta voisin käyttää niitä ja olla edelleen ylpeä työstäni. Eräästäkin kirjasta jäi mieleen otsikko ”Miellyttävä mieheys, nautittava naiseus. Kun kirjoittaa siitä, mitä tarkoittaa heteronormatiivisuus ja miltä sellaisessa maailmassa eläminen tuntuu sateenkaarinuoresta, jossa hänen omaa olemassaoloaan ei välttämättä tunnusteta, ei voi olla huomaamatta tällaisia epäkohtia ympärillään jatkuvasti. Voi tuntua myös liioittelulta pohtia, voinko käyttää opinnäytetyssäni kirjaa, jossa on tällainen otsikko? Toki voin, tehtäväni onkin ammattikasvattajana nimenomaan tuoda esille näitä epäkohtia ja olla niiden ääni ja sanat, joiden ääni jää muuten kuulematta. Sateenkaarevasta nuorisotyöstä Suomessa ei ole juurikaan saatavilla kirjallisuutta.

Kyselyn tulokset olivat mielestäni myönteisemmät kuin olin etukäteen ajatellut. Tulosten positiiviseen vaikutelmaan saattaa vaikuttaa se, että kyselyyn vastasivat todennäköisesti eniten ne henkilöt, keille aihe oli ennestään tuttu ja/tai he kokivat sen tärkeäksi. Kolmas tutkimuskysymykseni ”Miten nuorisotyössä voi tukea sateenkaarinuoren erityistarpeita?” jäi nuorisotyöntekijöille teetetyssä kyselyssä vaille selkeää vastausta. Tämän huomasin vasta purkaessani tuloksia. Syy tähän voi olla se, että olen melko kokematon kyselyiden tekijä, olisin erilaisilla kysymyksenasteluilla saanut tähän varmasti paremmin vastauksia. Syy voi olla myös se, että työntekijöillä ei ole ollut tietoa ja osaamista vastata tähän kysymykseen. Nuoria haastatellessa kysyin nuorilta samaa kysymystä ja sain hyviä vastauksia heiltä. Teoriaosuudessa olenkin tarttunut siihen miten sateenkaarinuorta voi tukea ja olen erityisesti ja kerännyt tietoa siitä, miten nuorisotyössä kohdataan sateenkaarinuori ja listannut myös muutamia konkreettisia toimintatapoja joita jokainen voi helposti omaksua käyttöönsä omassa työssään.

Tutkimustuloksista selvisi, että moni nuorisotyöntekijä kaipaasi sateenkaarevuudesta koulutusta, siitä miten kohdata sateenkaarinuori, miten nuorisotaloilla voi huomioida sateenkaarevuuden ja sateenkaarevasta sanastosta kaivattiin koulutusta. Olen koonnut opinnäytetyöni liitteeksi sanaston yleisemmistä termeistä. Koulutuksen tarve monesta eri näkökulmasta tuli vahvasti esille tuloksista, muutama vastaaja toivoi infopakettia, jota voisi itse lukea. Tämä on mielestäni hyvä idea myös opinnäytetyöni jatkolle ja henkiin herättämiselle. Helposti lähestyttävän infopaketin sateenkaarevuudesta voisi tehdä nuorisotyöntekijöille ja nuorille oman version.

Nuorten haastatteluissa nousi esille sukupuolineutraalien vessojen puuttuminen kouluista ja opetussuunnitelman vähäinen opetus sukupuoli - ja seksuaalivähemmistöistä. Työntekijöiden haastattelutuloksissa yllätti se, että monelta työpisteeltä sanottiin löytyvän sukupuolineutraalivessa, vastaajista 50 % vastasi, että sukupuolineutraali vessa löytyy. Monet saattavat ajatella inva-vessan olevan sama asia, vaikka se ei kuitenkaan ole.

Nuorisotilojen tulisi olla paikkoja, joissa nuori kohdataan aidosti ja hänelle annetaan tilaa ja oikeus itsemäärittelyyn- tai määrittelemättömyyteen. Tämän eteen olemme tehneet Vantaan kaupungilla sateenkaarevan toiminanna myötä paljon työtä ja muutoksia. Esimerkiksi olemme pyytäneet kaikki nuorisotiloja muuttamaan nimelistansa sukupuolineutraaleiksi, jotta kenenkään lapsen tai nuoren ei tarvitse määritellä sukupuoltaan heti sisään tullessaan. Olemme myös toivoneet, että nuorisotilat muuttaisivat yhden vessan sukupuolineutraaliksi, jos se on mahdollista. Muutokset ovat pieniä ja helposti toteuttavissa, mutta niillä on suuri merkitys nuorelle, joka pohtii omaa sukupuoli-identiteettiään. Monesti saattaa kuulla pohdintaa siitä, että onko sillä vessalla nyt niin suurta merkitystä. Ymmärrän myös tämän argumentin, mutta haasteena on koko yhteiskunnassa asenneilmapiiri, joka on hyvin heteronormatiivinen. Vastaus on kuitenkin se, että sukupuolineutraalilla vessalla saattaa olla suurikin merkitys sateen-

kaarinuorelle. Voimme muuttaa omalla työllämme nykyisten ja tulevien sukupolvien asenteita ja vaikuttaa ennakkokäsityksen luomiin mielikuviin.

Asennemuutos ja kulttuurimuutos vaativat aina suuria tekoja, hyviä esimerkkejä tästä on Tahdon2013 -kampanja, joka ei jäänyt varmasti keneltäkään huomaamatta. Kampanjassa haluttiin kaikille tasa-arvoinen avioliittolaki kansalaisaloitteella, aloite hyväksyttiin ja se astuu voimaan maaliskuussa 2013. Toinen hyvä esimerkki muutoksesta on Aleksi Valavuoren erottaminen Espoo Unitedin urheilutoimenjohtajan paikasta sen jälkeen, kun hän oli kommentoinut sosiaalisessa mediassa seksuaalivähemmistöjä erittäin ala-arvoiseen tyyliin. Erottaminen saattaa tuntua monesta radikaalilta ratkaisulta varsinkin hänen julkisen anteeksipyyntönsä jälkeen, mutta juuri tällaisia tapahtumaketjuja tarvitaan, jotta muutos on mahdollista. Tarvitsemme muutoksia myös lainsäädännössä, tästä hyvä esimerkki on Sipilän hallituksen tasa-arvo-ohjelma, jossa mainitaan ja painotetaan moninaisuutta.

Haastavinta opinnäytetyötä kirjoittaessa on ollut aiheen rajausta ja ajankäyttöä. Aiheeni on jo itsessään melko laaja, koska pelkästään sen sisälle mahtuu useita ilmiöitä ja asioita joista voisi kirjoittaa oman opinnäytetyön. Yksi aihe jota en käsitellyt työssäni on urheilijoiden ja urheiluseurojen heteronormatiivisuus ja homojen kaapissa oleminen/sinne laittaminen, siinä olisi mielenkiintoinen aihe tutkittavaksi. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset ovat olleet keskustelun aiheena jo pitkään, laajemmasta keskustelusta kuitenkin jää pois sukupuoli - ja seksuaalivähemmistöt jotka ovat todella hankalassa asemassa. Sukupuoli - ja seksuaalivähemmistöjen auttamiseen keskittynyt järjestö HeSeta on tehnyt ja tekee edelleen paljon töitä sukupuoli - ja seksuaalivähemmistö turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa pitämällä heille esimerkiksi erilaisia tukiryhmiä ja kursseja.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli kaikin tavoin opettavaista ja motivoivaa. Motivoinnilla tarkoitan sitä, että minulle on tullut ammatillisesti entistä selkeämmäksi se, että haluan työskennellä tämän aihepiirin parissa myös jatkossa. Varsinkin minua kiinnostaa uusi tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka tulevat voimaan vuoden 2017 alusta. Alkuperäiset tavoitteeni ovat myös täyttyneet, halusin syventää tietämystäni ja omaa ymmärrystäni sateenkaari-nuorista, tämän opinnäytetyön avulla olen onnistunut siinä. Tutkimustulokset ovat myös tärkeitä oman työni kannalta, niiden avulla voin viedä omassa työssäni Vantaan kaupungilla eteenpäin sateenkaarevan nuorisotyön merkityksen tärkeyttä. Nuorisotyöntekijöiden kouluttaminen aiheesta olisi erittäin tärkeää, opinnäytetyöni tuloksilla sain kaivattua perustetta koulutuksen tarpeelle. Tämän opinnäytetyönprosessinaikana olen myös oppinut paljon kirjoittamisesta, haastattelujen ja kyselyjen tekemisestä. Kaikesta tästä on hyötyä minulle tulevaisuudessa.

Tämä opinnäytetyö on kuitenkin vain yhden ihmisen tekemä ja vain pintaraapaisu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistö nuorista. Mitään vähemmistöjä, niin kuin ei mitään ryhmiä voi selittää yksiselitteisesti. Meillä kaikilla on paljon töitä tehtävänä, jotta jokaisella lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus elää Suomessa yhdenvertaisesti ja niin, että jokainen tulee kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on.

Lähteet:

Aaltonen, M. & Ojanen, T. & Vilen, M. 2003. Nuoren aika. 2, uudistettu painos. Helsinki: WSOY/Oppimateriaalit.

Alanko, K. 2014. Mitä kuuluu sateenkaari nuorille Suomessa? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23. Suomentaja Kaljunen, O. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Autio, H-L. & Riihiluoma, K. & Rintamäki, M. & Suvanne, L. 2015. Sateenkaaren alla. Kertomuksia perheestä. Ensimmäinen painos. Keuruu: Atena Kustannus Oy.

Banks, S. 2010. Ethics and youth worker. Teoksessa Banks, S. (toim.) Ethical Issues in Youth Work. London: Routledge

Connel, R. & Pearse, R. 2015. Gender in worls perspective. Third edition. UK: Polity Press

Hentilä, J. & Nissinen, J. & Ståhlström, O. & Tuovinen, O. 2011. Saanko olla totta. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki: Yliopistokustannus.

Hirsijärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Höylä, S. 2016. Nuorisotyössä opittu halutaan näkyväksi. Nuorisotyö 5-6/2016. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi 18-21.

Ilmonen, K. & Korhonen, E. 2015. Seksuaalioikeudet. Väestötietosarja 28. Helsinki: Väestöliitto.

Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) 2015. Jos iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: PTK-poikien ja tyttöjen keskus ry.

Juvonen, T. 2015. Kaapista kaapin päälle. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Jääskeläinen, L. & Hautakorpi, J. & Onwen-Huma, H. & Niittymäki, H. & Pirttijärvi, A. & Lempinen, M. & Kajander. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. 2., muutettu painos. Tampere: Opetushallitus.

Jämsä, J. 2008. (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kemppinne, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Kilpiä, J. 2015. Nimestä minut tunnet. Helsinki: Aktuaali koulutuspalvelu

Komonen, K. & Suurpää, L. & Söderlund, M. (toim.) 2012. Kehittyvä nuorisotyö. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 128. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Kumpulainen, K. & Aronen, E. & Ebeling, H. & Laukkanen, E. & Marttunen, M. & Puura, K. & Sourander, A. (toim.) 2016. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Laine, T. & Hyväri, S. & Vuokila-Oikkola, P. 2010. Syrjäytymistä vastaan. Sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Mustola, K. & Pakkanen, J. 2007. Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Vantaan kaupunginmuseo.

Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Menetelmä viidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto.

Rossi, L-M. 2015. Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa. Helsinki: Gaudeamus

Vilkkä, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yhdessä suru on helpompi kantaa. Opas lasten ja nuorten sururyhmien ohjaajille. 2004. Tuettu suru-projekti. Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Älä oletta. Normit nurin. 2013. Seta-julkaisuja 22.

Sähköiset lähteet:

Heseta. 2016. Viitattu 11.9.2016. <http://www.heseta.fi/heseta>

Valomerkki. 2015. Viitattu 25.9.2016. <http://www.valomerkki.fi/uutiset/seurakunnan-tyontekijasta-vuoden-sateenkaarinuori>

Karvinen, M. 2015. Sukupuoli. Viitattu 4.4.2016. <http://seta.fi/sukupuoli/>

Kotimaisten kielten keskus. 2007. Suomen kielen kannanotto sukupuolineutraalin kielenkäytön edistämiseksi. Viitattu 4.4.2016.

http://www.kotus.fi/nyt/uutistekstit/tiedotteet/tiedotearkisto/tiedotteet_2007/suomen_kielen_lautakunnan_kannanotto_sukupuolineutraalin_kielenkayton_edistamiseksi

Kuittinen, M. 2015. Uusi yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolain osittaisuudistus. Viitattu 31.3.2016. <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/yleiskirjeet/2015/Sivut/Y-7-2015.aspx>

Mansikka, O. 2016. Helsingin sanomat. OAJ: Opettajien perehdytys uuteen opetussuunnitelmaan riittämätöntä - Näinä säästöjen aikoina koulutusta on kovin vähän. Viitattu 23.10.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1476336981265>

Nuorista Suomessa. 2016. Koste, A. (toim.) Tutkimuskooste. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi ry. Viitattu 26.10.2016. <http://primapaper.fi/allianssi/ns16/primapaper>

Nissilä, M-L. 2015. Opettaja. Ops! Oppiminen uusiksi. Viitattu 23.10.2016 <http://www.opettaja.fi/cs/opettaja/jutut?juttuID=1408910277036>

Sahrimaa, J. 2016. Nyt.fi. Kouluissa ei pitäisi enää turhaan puhutella ihmisiä tyttöinä ja poikina. Viitattu 23.10.2016 <http://nyt.fi/a1476754398484>

Seta. 2016. Viitattu 25.9.2016. <http://seta.fi/seta-palkitsi-kirkko-ja-kaupunki-lehden-ja-paatoimittaja-seppo-simolan/>

Seta. 2015. Viitattu 6.11.2016. <http://seta.fi/seta/wp-content/uploads/2016/01/lapsiasia-vk-2016.pdf>

Seta. 2013. Hlbtqi-sanasto. Viitattu 4.4.2016. <http://seta.fi/hlbtqi/>

Seta. Seksuaalinen suuntautuminen. Viitattu 4.4.2016. <http://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen/>

Taavetti, R. 2015. Olis siistiä, jos ei tarts määritellä. Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 81. Seta-julkaisu 24. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 22.10.2016.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/hyvinvoiva_sateenkaarinuori.pdf

Taavetti, R. & Alanko, K. & Heikkinen, L. 2015. Hyvinvoiva sateenkaarinuori - tutkimushanke tulosten tiivistelmä. Verkkojulkaisu 82, julkaisu 158. Seta-julkaisu 26. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 21.10.2016.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/hyvinvoiva_sateenkaarinuori_tiivistelma.pdf

THL. 2015. Sukupuoli. Viitattu 1.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/sukupuoli>

Transtukipiste. 2015. Muunsukupuolisuus. Viitattu 4.4.2016.
<http://transtukipiste.fi/muunsukupuolisuus/>

Vantaa. 2016. Visio ja toimintaperiaatteet. Viitattu 1.4.2016. http://www.vantaa.fi/vapaa-aika/nuoret/nuorisopalvelut/visio_ja_toimintaperiaatteet

Väisänen, M. 2014. Nimeämisen sateenkaareva ihanuus - seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin käsitteistä. Viitattu 4.4.2016.
<http://www.pirkanmaanseta.fi/sesam/?article=mikko-vaيسانen-nimeamisen-sateenkaareva-ihanuus-seksuaalisen-suuntautumisen-ja-sukupuoli-identiteetin-kasitteista>

Yhdenvertaisuus. 2016. Mikä on syrjintää. Viitattu 18.3.2016.
<http://www.yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuus/mika-on-syrjintaa/>

Yhdenvertaisuus. 2016. Yhdenvertaisuussuunnittelu. Viitattu 31.3.2016.
<http://www.yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuussuunnittelu/>

Liite 1 Nuorisotyöntekijöiden kyselyn kysymykset

Webropoli-kysymykset Vantaan kaupungin nuorisotyöntekijöille ja/tai nuorten parissa työskenteleville

Ikä

Sukupuoli (mies, nainen, muu, en halua määritellä)

Koulutustaso (Perusaste, lukio, ammattikoulu, ammattikorkeakoulu, yliopisto)

Tiedän mitä tarkoittaa sateenkaareva nuorisotyö? (Kyllä - Ei- en ole aivan varma)

Millä tavalla omalla työpisteelläsi näkyy sukupuoli- ja seksuaalivähemmistönuorten huomioiminen? (väittämiä)

- Meillä on sukupuolineutraalit nimelistat (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)
- Meillä on käytössä myös sukupuolineutraali vessat (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)
- Meillä on seinällä mainoksia sateenkaarevista nuorten illoista (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)
- Kerromme nuorille sateenkaarevista nuorten illoista (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)
- Käytämme nuorille suunnatussa mainonnassa ja materiaalissa sukupuolineutraaleja sanoja (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)
- Se ei näy millään tavalla (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)

Mielestäni sateenkaareva nuorisotyö on tärkeä ja luonnollinen osa kaikkea nuorisotyötä? (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)

Mielestäni ei tarvita erillistä sateenkaarevaa nuorisotyötä, vaan kaikki nuoret voivat käydä samoissa toiminnoissa? (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)

En tiedä tarpeeksi Vantaan kaupungin sateenkaarevasta nuorisotyöstä? (Samaa mieltä - En osaa sanoa - Eri mieltä)

Avoimet kysymykset:

Millaisia muutoksia omalla työpisteelläsi tulisi tehdä, jotta myös sateenkaarinuorten olisi helpompaa osallistua toimintaan?

Millaista koulutusta kaipaisit sateenkaarevasta nuorisotyöstä?

Liite 2 Saatekirje nuorisotyöntekijöille

Hei,

Olen tekemässä opinnäytetyötä Vantaan kaupungin sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Ohessa linkki Webropol-kyselyyn, jonka avulla saan tärkeää tietoa opinnäytetyötäni varten.

Vastaamiseen menee noin kymmenen minuuttia aikaa. Vaikka kesä ja kesälomat jo kovaa vauhtia kolkuttelevat ovella, niin toivoisin, että löydät ajan tämän kyselyn vastaamiseen 😊 Kysely on täysin anonyymi, joten voit hyvällä mielellä vastata täysin rehellisesti.

Ystävällisin terveisin,

Anniina Lehtoranta

Erityisnuorisotyöntekijä

Vantaan kaupunki / Nuorisopalvelut

Mikkolan nuorisotila

Lyyranpolku 2, 01480 Vantaa

anniina.lehtoranta@vantaa.fi

050 3124499

Liite 3 Nuorten haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset Vantaan sateenkaarevissa nuorten illoissa käyville nuorille

Ennen haastattelua nuorelle kerrotaan mihin vastauksia käytetään. Nuorelle selitetään miten anonymiteetti säilyy. Tilanteesta tehdään mukava varaamalla haastatteluhetkeen rauhallinen tila, sekä pientä naposteltavaa ja virvokkeita tarjolle.

1. Jos haluat, voit kertoa ikäsi? (haastattelemani nuoret olivat 14-17 vuotiaita)
2. Missä nuorille suunnatuissa vapaa-ajan toiminnoissa käyt tällä hetkellä?
3. Osaatko kertoa, mistä syystä haluat käydä sateenkaarinuorten illoissa?
4. Millä tavalla toivoisit esimerkiksi koulussa tai muissa nuorille suunnatuissa toiminnoissa huomioitavan sateenkaarevuuden? Miksi se on/tai ei ole tärkeää?
5. Millä tavalla haluaisit, että torstai-iltojen toimintaa kehitetään?
6. Millaisten asioiden luulet olevan suurin este, ettei halua/uskalla tulla meidän iltoihin vaikka tietäisikin niiden olemassaolosta?

Liite 4 Vanhemmille lähetetty lupalappu nuoren haastattelusta

Hei huoltaja!

Olen Anniina Lehtoranta ja työskentelen Vantaan kaupungilla nuorisotyöntekijänä. Työni ohessa opiskelen Tikkurilan Laureassa sosionomiksi ja olen tekemässä tällä hetkellä opinnäytetyötä Vantaan kaupungin nuorisopalveluista ja nuorisotyöstä.

Opinnäytetyötäni varten haastattelen muutamia nuoria liittyen heidän vapaa-aikansa viettotapoihin ja Vantaan kaupungin nuorille suunnatuiden vapaa-ajaneviettopalveluiden käytöstä. Haastattelut tehdään anonyymisti, eli mitään tunnistettavia tietoja ei tule näkymään opinnäytetyössä.

Annan luvan haastatteluun opinnäytetyötä varten

Huoltajan nimi

Huoltajan allekirjoitus

Paikka ja aika

Ystävällisin terveisin,

Anniina Lehtoranta

Vantaan kaupunki, nuorisopalvelut

Liite 5 Sateenkaareva sanasto

Kuva: Kuva Suomenlinnasta vuoden 2016 Nuorten Pridesta

Aseksuaalinen ihminen voi kokea emotionaalista vetovoimaa mihin sukupuolen tahansa, mutta ei seksuaalista halua, tai kiinnostusta (Hlbtqi-sanasto 2013).

Biseksuaaliset henkilöt tuntevat eroottista ja/tai vetoa naisia ja miehiä kohtaan, tai he eivät koe sukupuolella olevan merkitystä (Alanko 2014, 5).

Cis-sukupuolinen on ihminen, joka ilmaisee hänelle syntymässä määritellyä sukupuolta. Cis-sukupuolisia ovat siis suurin osa kaikista ihmisistä (Alanko 2014, 5; Hlbtqi-sanasto 2013).

Drag queen/king on taidemuoto, joka usein sekoitetaan transvestisuuteen. Se ei kuitenkaan tarkoita samaa, vaan drag-artistit pukeutuvat vastakkaiseen sukupuolen mukaisesti, sitä yli korostaen ja esiintyvät esimerkiksi laulaen, stand up-koomikkoina tai showtanssijoina (Hlbtqi-sanasto 2013).

Gender fluid on henkilö, jonka sukupuolella on liikkuvuutta ja liukumaa tilanteesta ja ajanjaksosta riippuen (Muunsukupuolisuus 2015).

Heteroksi kutsutaan henkilöä, joka tuntee seksuaalista ja emotionaalista vetovoimaa vastakkaisista sukupuolista olevaa kohtaan (Hlbtqi-sanasto 2013).

Heteronormatiivisuus on ajattelutapa, jossa heteroseksuaalista kiinnostusta pidetään kaikkia muita suuntautumisista parempana, luonnollisempaa ja toivottavampana. (Alanko 2014, 6).

Homoseksuaaliksi kutsutaan henkilöitä, jotka tuntevat eroottista ja/tai emotionaalista vetoa samaa sukupuolta kohtaan. Homoseksuaalinaiset kutsuvat itseään yleensä lesboiksi ja miehet taas vastaavasti homoiksi (Alanko 2014, 5).

Hlbtqi on kirjainlyhenne, joka sisältää alkukirjaimet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista ryhmistä (homot, lesbot, bit, transihmiset, intersukupuoliset ja queerit). (Alanko 2014, 5).

Intersukupuolisuus tarkoittaa synnynnäistä tilaa, jossa sukupuolta määrittelevät fyysiset tekijät, kuten sukuelimet, kromosomit ja geenit eivät viittaa yksiselitteisesti mies- tai naissukupuoleen (Alanko 2014, 5).

Muunsukupuolisuudella kuvataan henkilöä, joka ei ole sukupuoli-identiteetiltään yksiselitteisesti mies tai nainen. Se voi olla jotakin siltä väliltä tai ei kumpaakaan. Sana muunsukupuolinen on vakiintunut suomen kielessä 2010-luvulla, syrjäyttäen hieman sanaa transgender, jota on käytetty ennen kuvaamaan muunsukupuolisuutta (Muunsukupuolisuus 2015).

Panseksuaalinen henkilö voi tuntea vetoa miehiin, naisiin tai muiden sukupuolten edustajiin, he eivät koe ihmisen sukupuolen olevan olennainen asia emotionaalisen ja/tai seksuaalisen kiinnostuksen kannalta (Alanko 2014, 6).

Pride tulee englanninkielestä ja tarkoittaa suomeksi ylpeyttä. Se on maailmanlaajuinen ajattelutapa ja liike, jossa korostuu jokaisen oikeus omaan sukupuolen ilmaisuun, sukupuoli-identiteettiin ja seksuaaliseen suuntautumiseen. Pridet ovat monesti värikkäitä kulkueita ja ihmisoikeustapahtumia. Suomessa Helsinki Pride on suurin hlbtqi-ihmisten tapahtuma, se järjestetään joka kesä Helsingin keskustassa (Hlbtqi-sanasto 2013).

Queer on poliittinen ja usein akateeminen näkökulma sukupuoli-identiteettiin ja se haastaa yhteiskunnallisten normien asettamia sukupuoli- ja seksuaalinormeja. Henkilöt, jotka ovat omaksuneet queer-identiteetin kokevat yhteiskunnalliset luokitukset ahtaiksi ja eivät halua käyttää niitä kuvaamaan itseään, myös hetero voi kutsua itseään queeriksi (Alanko 2014, 6; Hlbtqi-sanasto 2013).

Sateenkaarevalla termillä viitataan kaikkeen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyviin asioihin. (Hlbtqi-sanasto 2013).

Sateenkaarilippu symbolisoi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja sen merkitys on osoittaa vähemmistöryhmän vahvuutta, solidaarisuutta ja ylpeyttä. Ensimmäisen kerran lippu liehui vuonna 1978 Yhdysvalloissa San Franciscossa pidetyssä homojen ja lesbojen vapauden päivän

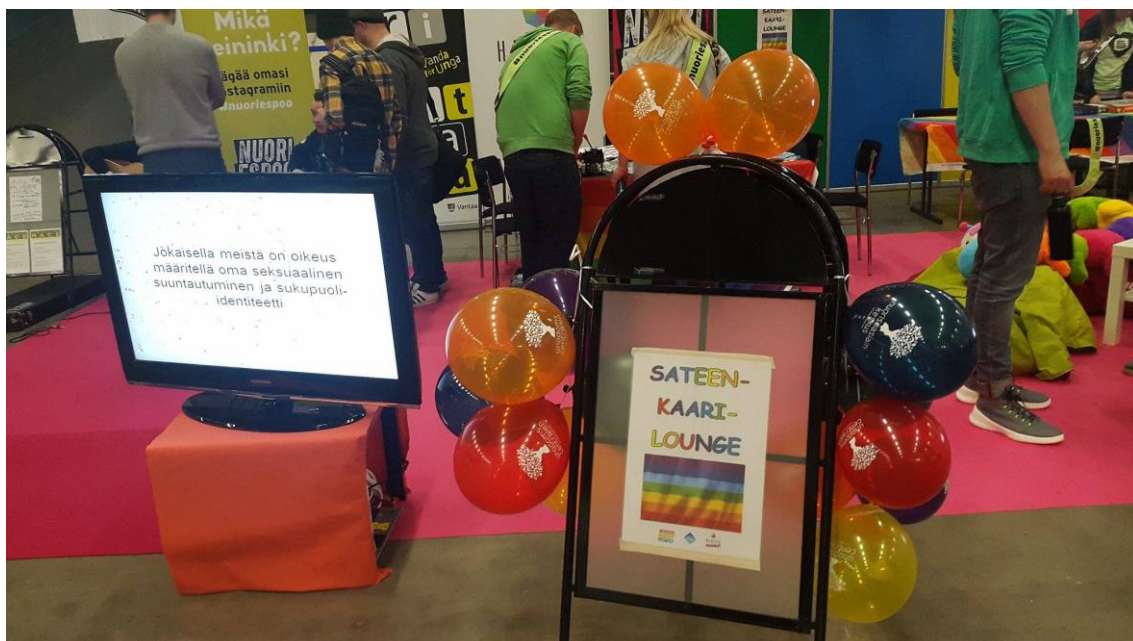
paraatissa. Lippu otettiin viralliseen käyttöön seuraavana vuonna Pride-paraatissa, jonka jälkeen se ja muut sateenkaarisymbolit levisivät ympäri maailmaa. Suomessa lippu otettiin laajempaan käyttöön tunnustamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä 1990-luvulla (Mustola & Pakkanen 2007, 14).

Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma kokemus hänen sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan (Hlbtiq-sanasto 2013).

Sukupuolinormatiivisuudella tarkoitetaan sitä oletusta, että jokaisen oletetaan olevan joko mies, tai nainen ja ilmaisevan sukupuoli-identiteettiään stereotyyppisesti näille kahdelle sukupuolta perinteisesti käsittävään termiin (Alanko 2014, 6).

Transihminen on yleiskäsite, jolla kuvataan henkilöitä joiden sukupuoli-identiteetti ja/tai sukupuolen ilmaisu on aina tai joskus erilainen kuin heidän syntymässä määritelty sukupuoli. Transihmisiin kuuluvat transsukupuoliset, jotka eivät identifioitu siihen sukupuoleen, mikä heille on syntymässä määritelty. Transihmisiin kuuluvat myös transvestiitit, joiden sukupuoli-identiteetti yleensä vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta, mutta he voivat eläytyä kumpaankin sukupuoleen ja heillä saattaa olla tarve pukeutua ja ilmentää ajoittain sekä miehistä, että naisellista puolta itsessään. Transgenderit kuuluvat myös Transihmisiin, he eivät identifioitu kumpaankaan sukupuoleen. Hän voi kokea itsensä sukupuolettomaksi tai monisukupuoliseksi (Alanko 2014, 5; Hlbtiq-sanasto 2013).

Kuva 1 Talvilomatapahtuma Reaktori

Kuva 1: Sateenkaari-lounge talvilomalla 2016 Reaktori tapahtumassa. Reaktori on Suomen suurin lapsille ja nuorille järjestetty tapahtuma messukeskuksessa talviloma-viikolla.

Kuva 2 Omanlaatuinen

Kuva 2: Vantaan kaupungin Sateenkaarevassa nuorten illassa kuvattu nuoren tekemä "omanlaatuinen" tarra.